

Prilozi za povijest koprivničke gimnazije od 1906. do 1945. godine

I.

Školstvo je onaj najvitalniji dio u životu ljudske zajednice bez kojeg je nezamisliv napredak, pa je stoga i razumljivo zanimanje suvremena čovjeka o korijenima i razvoju školstva u kraju gdje živi. Koprivnica pripada u one sjevernohrvatske gradove, koji bilježe vrlo dugu tradiciju školstva, što je usko vezano uz opći razvoj grada i njegovo značenje u prošlosti. Tu ekonomsko-društvenu zavisnost razvoja školstva potvrđuje i vrijeme osnivanja koprivničke gimnazije, prve srednje škole u Podravini. Naime, ona je osnovana početkom ovog stoljeća, dakle upravo u doba naglog procvata podravske poljoprivrede (napredno stočarstvo i zadrugarstvo), u doba nastajanja prve velike koprivničke industrije (»Danica d.d.«), u doba kada gradska trgovina i obrt doživljavaju još uspješniju penetraciju u širu okolicu.

Ipak, korijeni koprivničkog školstva sežu u mnogo dalju prošlost. Naravno, na temelju raspoložive dokumentacije i literature, zasad je gotovo nemoguće točno utvrditi datume i opisati začetke organiziranijeg školstva, odnosno obučavanja djece, u Koprivnici. Postoji realna vjerojatnost da ono seže u predtursko razdoblje u povijesti našega grada, dakle svakako prije XVI. stoljeća. Obučavanje mladeži bilo je tada vezano, uglavnom, uz vjerske redove, a to su u Koprivnici bili franjevci. Njihov samostan ovdje je osnovan još 1292. godine, dakle prije proglašenja Koprivnice slobodnim kraljevskim gradom (1356.).¹ O tadašnjem načinu i opsegu prosvjetnog djelovanja koprivničkih franjevac, na žalost, nedostaje vjerodostojnih podataka, ali je činjenica da je na visokim školama u Beču već sredinom XV. stoljeća studiralo desetak mladića iz Koprivnice.² Dakle, oni su negdje trebali proći os-

novno obrazovanje, a za pretpostaviti je da su ga vjerojatno stekli kod franjevac.

Blizina turske granice u XVI. i XVII. stoljeću, kada je ovaj dio Podravine praktički postao »ničija zemlja«, daje još manje vjerojatnoće da je u to doba u Koprivnici postojala značajnija organizirana nastava. I za prosvjetne prilike nastupili su »crni dani«, ali usprkos stalnom ratovanju i brizi o brojnoj vojnoj posadi, ipak ima indicija o postojanju obuke djece u Koprivnici već od kraja 1590. godine.³ Međutim, na sigurnije podatke o tome nailazimo tek iz sredine XVII. stoljeća. Naime, znamenite kantske vizitacije komarničkog arhidakona donose 20. svibnja 1650. godine i vijest da je u Koprivnici učitelj N. Kranjec »ali on nema ni vlastite kuće ni škole«. ⁴ Iz istog izvora doznajemo da je 8. III. 1659. godine učitelj bio Grgur Šimunčić, te da je podučavao 12 učenika.⁵

To su, dakle, bili počeci organiziranijeg školstva u Koprivnici. Ono je do danas prošlo mnoge Scile i Haribde, postajući vremenom stvarna potreba najširih slojeva stanovništva. U doba poznatog nadmetanja franjevac i pavlina, koji će od ovih redova upravljati školom, 1725. godine u Koprivnici se spominje već trivijalna i narodna škola.⁶ Svestraniji razvoj školstva i u nas otpočine od donošenja poznatog marijaterzijanskog školskog zakona — Allgemeine Schulordnung 6. prosinca 1774. godine, koji je 1777. primijenjen i u hrvatskim krajevima — poznat pod imenom Ratio educationes.⁷ U to vrijeme koprivnička pučka škola (tri razreda) seli iz zgrade u zgradu (od ubožnice kraj župnog dvora, preko »cajghausa« do gradske vijećnice), a broj polaznika uglavnom je ograničen na nekoliko desetaka muške djece.⁸ Važna prekretnica zbila se 1789.

godine kada je ova pučka škola konačno postala javnom, pa je njome upravljao gradski magistrat.⁹

Prosvjetne prilike u gradu bitnije su se popravile sredinom XIX. stoljeća, što je i razumljivo jer je rasla ekonomska snaga gradskih funkcija, a broj polaznika pučke škole naglo porastao. Godine 1856. izgrađena je, uz izuzetne materijalne napore građana, nova suvremena školska zgrada — današnja gradska vijećnica na Trgu maršala Tita. Broj učenika tada je već prešao stotinu, a 1857. konačno su otvoreni i razredi za djevojčice.¹⁰ Evo i nekih drugih važnijih datuma iz povijesti koprivničkog školstva u drugoj polovici prošloga stoljeća: 1857. je pučku školu polazilo 134 dječaka i 96 djevojčica;¹¹ godine 1872/73. konačno je otvoren i četvrti razred; godine 1874. dolazi do početka dječjeg vrtića i jaslica u Koprivnici;¹² već 1875. poduzetni i talentirani Tomo Šestak otvara muzičku školu;¹³ dne 15. listopada 1886. godine otvara se u okviru pučke škole i zasebna šegrtska škola, koja je prve godine imala 25 učenika u nižem i 64 u višem razredu;¹⁴ godine 1892. gradi se nova, za ono vrijeme vrlo suvremena, školska zgrada (koja je srušena diverzijom potkraj rata 1945.), itd.¹⁵ Na tadanji razvoj koprivničkog školstva snažan utjecaj imao je prvi hrvatski školski zakon iz 1874., te novi školski zakon od 31. listopada 1888. godine.¹⁶ Potkraj prošlog stoljeća, točnije 19. ožujka 1893., osnovano je i Učiteljsko društvo za Koprivnicu i okolicu, a prvi predsjednik bio je Ferdo Hechta, te tajnik Franjo Kovačević.¹⁷

U toku XVIII. i osobito XIX. stoljeća značajan broj koprivničkih svršenih osnovača (naravno, prvenstveno onih čiji roditelji su imali velike prihode) nastavio je školovanje na nekoj od gimnazija, a manji broj i na fakultetima. Za to su im koristila učilišta u obližnjim hrvatskim gradovima, a podosta se studiralo u Austriji, Češkoj i drugdje. Valja reći da je najveći dio onih koji su nastavili školovanje odlazio na poznatu gimnaziju u Varaždinu, koju su u ovom gradu osnovali isusovci još 1636. godine.¹⁸ Već u XVII. stoljeću djelovala je i pavlinska gimnazija u Križevcima, ali je ona prestala s radom nakon ukinuća ovoga crkvenoga ređe 1786. godine.¹⁹ Niža realna gimnazija u Bjelovaru osnovana je već 1858., a 1863. go-

dine je odvojena od pučke škole kao samostalna ustanova i proširena na potpunu realku.²⁰ Uz ove najbliže srednje škole, koprivnički đaci dosta su koristili za nastavak školovanja i zagrebačku gimnaziju, u kojem gradu su mogli nastaviti i studije. Svakako da su ove okolne škole imale izravnog utjecaja na osnivanje koprivničke gimnazije početkom ovoga stoljeća.

Tako su početkom ovoga stoljeća u Koprivnici sazrijeli društveni, ekonomski i demografski uvjeti za osnivanje prve srednje škole u Podravini. Sam grad broji prema popisu 1900. godine 5710 stanovnika (1910. godine već 8018 žitelja) s izraženim obrtničkim, trgovačkim i prometnim funkcijama za širu okolicu. Stoga i nije čudno što je gradska uprava uspjela kod nadležnih vlasti izboriti da se 1901. u jesen po prvi put na pučkoj školi upiše i peti, a već iduće školske godine i šesti razred, te time stvore osnovni preduvjeti za formiranje gimnazije. Konačno je naredbom Visoke kraljevske hrvatske zemaljske vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu, od 18. VIII. 1904. godine, broj 5479, dotadašnja dvorazredna proširena u potpunu četverorazrednu pučku školu. Bio je to prijelaz prema realnoj gimnaziji osnovanoj dvije godine kasnije.²¹

II.

Na molbu građana Koprivnice, zapravo Gradskog zastupstva predvođenog agilnim gradonačelnikom Josipom Vargovićem, Kraljevska zemaljska vlada Hrvatske iz Zagreba, preko svojeg Odjela za bogoštovlje i nastavu, donijela je ljeti 1906. godine odluku da se dokine koprivnička Viša pučka škola i osnuje Privremena mala realna gimnazija. Ova odluka donijeta je 25. kolovoza 1906. godine, tako da je 12. rujna mogla otpočeti nastava u I., II. i III. razredu male realke.²² Novoosnovana gimnazija radila je u prostorijama koprivničke pučke škole (izgrađene, inače, 1892. godine).

Evo još nekih osnovnih pokazatelja o koprivničkoj gimnaziji u godini njezina osnutka: na jesen je nastavu upisalo 89 učenika i 56 učenica, a na kraju školske godine (29. lipnja 1907.) bilo je 88 učenika i 32 učenice. Nastavnički zbor bio je malobrojan, a stručna sprema nastavnika neadekvatna (što je donekle i razumljivo, jer tada još nismo ima-

Nastavnički zbor Privremene male realne gimnazije u Koprivnici 1906. godine

li dovoljno školovanih prosvjetnih kadrova, pogotovo u »provinciji«). U obligatnim predmetima predavali su: prof. Mile Cindrić, privremeni upravitelj, zatim prof. Stjepan Horvatić, razredni starješina III. razreda, učitelj Gustav Antolković, razredni starješina II. razreda, učitelj Lazar Pejić, kateheta dr. Dinco Gudek, administrator parohije Đorđe Popović i rabin Simon Hessel, te u neobligatnim predmetima: Lazar Pejić za gimnastiku, Tomo Šestak za svjetovno i crkveno pjevanje i Paula Frank za ručni rad učenica.²³

Cijeli grad tada je praktički živio s idejom o osnivanju i uhođavanju gimnazije, jer su roditelji svojoj djeci time osigurali

srednjoškolsko obrazovanje kod svoje kuće. Taj čin imao je ogromnog utjecaja na brže stvaranje inteligencije u Podravini u kasnijim godinama, a time i na opći razvoj kraja. Među ostalim, građani su u jesen 1906. godine darovali učeničkoj knjižnici stotinu knjiga, učenike su besplatno liječili gradski liječnici dr. M. Kasumović i dr. M. Javand, a odmah se raspravljalo i o potrebi izgradnje nove gimnazijske zgrade.

Zapravo akcija za izgradnju nove gimnazijske zgrade odvijala se uporedo sa samim osnivanjem zavoda, pa se stječe dojam da je to bio i jedan od uvjeta za uspostavljanje srednjoškolske nastave u Koprivnici. Grad-

Učenci prvog razreda Privremene male realne gimnazije u Koprivnici 1907/8. godine

sko vijeće je o izgradnji gimnazijske zgrade raspravljalo u nekoliko navrata u toku 1906. godine, a 23. kolovoza donijeta je i definitivna odluka o pristupanju izgradnji. Koprivnička gradska općina odlučila je da ovo zdanje izgradi o svojem trošku, a kao najvažniji izvor prihoda poslužile su u ono doba još dosta bogate općinske šume. Na spomenutoj sjednici prihvaćen je i pravilnik akcije za izgradnju zgrade.²⁴

Tako je uz velike svečanosti položen kamen temeljac buduće gimnazijske zgrade 17. studenog 1907. godine. Uz sudjelovanje gradskih obrtnika i građevinskih radnika, radove je izvodila zagrebačka građevinska firma Carnelutti, koja je inače izgradila nekoliko najznačajnijih koprivničkih javnih objekata. Za manje od jedne godine »pod Pi-

kom« je izrasla skladna jednokatna zgrada, koja je pripadala među najsvremenije školske objekte svojega doba u sjevernoj Hrvatskoj. Uz veliku pompu, zgrada je predana na uporabu 15. rujna 1908. godine, a na otvorenje je stigao osobno i tadašnji hrvatski ban Pavao Rauch.²⁵ Tako su sazrijeli svi uvjeti da koprivnička gimnazija dobije i četvrti razred i postane potpuna mala realka. To je i ozakonjeno potpisom Kraljevske zemaljske vlade Hrvatske, Odjela za bogoštovlje i nastavu, od 9. prosinca 1908. godine (pod brojem 29409), a uz odobrenje tadašnjeg cara Franje Josipa I. od 25. studenog 1908. godine. Zavod je dobio službeno ime — Kraljevska mala realna gimnazija u Koprivnici.²⁶

Od osnivanja, 1906., pa sve do završetka Prvog svjetskog rata, 1918. godine, broj uče-

Gradsko poglavarstvo u Koprivnici
Broj 3493. dne 2. travnja 1908.

Predmet: Pokušstvo u namještaj
realne gimnazije.

Oglas jeftimbe.

Razpisuje se ovim za dne 16. travnja 1908. u
11 sati prije podne, u dvorani ovojgradsko višć,
više pismena ponudbena razpisova za d. b. b. b.
pokuština i namještaj realne gimnazije u
Koprivnici.

Čva dobiva u proračunata je pisma tri
komiku na 18.759. krana i 20. filira, što će
se u gotovom ispiatiti.

Pozivlju se svi oni, koji tu radnju ili do-
baviti izvesti žele, da svoj valjane i po-
pispisovnom obrasnu sastavljenu za,
pečaćenu pismom sa podpisovnom
ličbenim vijetima, te sa zaobnom
od 5% od proračunata svote do gore
ustanovljenoj doba predavdu u
u mičbeni zapisnik gradskog po-
glavarstva u Koprivnici, jer se
ova seavrije publicitete i brojavan
pismom obin ueti neće.

Obravne pismom, ličbeni vijeti,
uvert zapisnika ustupovljebeg us-
govora i njegove temeljnice it ma-
citi mogu se za vrijeme medovni
sateva kod gradskog poglavara-
stva pogledati.

Gradonačelnik:

Karović

Natječaj za izradu namještaja u novoj gimnaziji. Dokument je datiran 2. travnja 1908. godine

nika na koprivničkoj gimnaziji rastao je vrlo polagano — od 120 u prvoj godini do 172 u 1918. godini. Razlozi tomu višestruki su: mala realka imala je svega četiri razreda, a s tim u vezi i manji broj učenika, dok i sam grad u to vrijeme nije doživio snažniji ekonomski i demografski razvoj. Ipak, za ondašnje prilike, zanimanje za gimnaziju bilo je vrlo veliko.

Školska godina	Učenika	Učenica	Ukupno	Nastavnog osoblja
1906/7	88	32	120	10
1907/8	73	34	107	11
1908/9	87	32	119	11
1909/10	92	41	133	10
1910/11	89	41	130	13
1911/12	88	43	131	14
1912/13	90	34	124	13
1913/14	106	42	148	13
1914/15	123	45	168	13
1915/16	138	63	201	14
1916/17	116	54	170	13
1917/1918	112	60	172	13

Tablica 1. Kretanje broja učenika i nastavnog osoblja na koprivničkoj maloj realnoj gimnaziji od 1906. do 1918. godine²⁷

Iz očuvanih godišnjih izvještaja doznajemo nešto više o klasnom podrijetlu i vjerskom opredjeljenju učenika koprivničke gimnazije. Naime, najveći dio učenika dolazio je iz same Koprivnice i Podravine, a njihovi roditelji bili su mahom obrtnici, trgovci ili činovnici, a upravo ovaj građanski sloj najviše se zauzimao kod osnivanja zavoda. Vrlo mali broj djece zemljoradnika mogao je doći do školovanja u gimnaziji, što govori o teškim ekonomskim i socijalno-političkim prilikama onoga vremena. Radi primjera navodimo da je školske godine 1907/8. bilo upisano ukupno 107 učenica i učenika, te da je od toga broja iz samog grada bilo čak 62 ili oko 60 posto. Ili po drugoj statistici: iz Hrvatske je došlo 91, iz Slavonije 10, iz Ugarske 5 i iz Austrije 1 učenik. Evo i klasnog podrijetla: od bankara i veletrgovaca 1, posjednika 5, obrtnika, trgovaca i sitničara 43, državnih i zemaljskih činovnika 16, općinskih i privatnih činovnika 16, odvjetnika i liječnika 3, svećenika i učitelja 3, seljaka 17, slugu i nadničara 2 i od drugog zvanja roditelja 1 učenik. Po vjerskom sastavu bila je te godine slijedeća struktura: rimokatolika 75, grkokatolika 1, grčkoistočnjaka (pravoslavaca) 7 i mojsijevaca (Jevreja)

24 učenika.²⁸ Situacija se bitnije nije izmijenila niti školske godine 1910/11.: tada je od 130 učenika 94 bilo rimokatoličke ispovijesti, 16 grkoistočnjaka i 20 mojsijevaca. Iz same Koprivnice bilo je 60 učenika ili iz Hrvatske 130, Slavonije 7, Bosne 1, Ugarske 11 i iz Moravske 1 učenik. Klasno podrijetlo bilo je slijedeće: od posjednika i vlastele 3, bankara i veleobrtnika 1, obrtnika, trgovaca i sitničara 49, posebnika 3, državnih i zemaljskih činovnika 13, općinskih i privatnih činovnika 14, odvjetnika i liječnika 11, svećenika, profesora, učitelja i umjetnika 7, vojnika 2, seljaka 18, te osoba drugog zvanja 6 učenika.²⁹

Broj nastavnog osoblja nije se do kraja Prvog svjetskog rata bitnije mijenjao, bilo je od 10 do 14 profesora i učitelja, ali se po školskoj spremi neprestano poboljšavao, a svake godine bilježena je dosta izražena fluktuacija. Na mjestu upravitelja gimnazije prof. Milu Cindrića zamijenio je od 9. listopada 1907. godine prof. Vjekoslav Pacher, koji je predavao ujedno i latinski jezik. Ostalo nastavno osoblje u školskoj godini 1907/8. bilo je slijedeće: prof. Stjepan Horvatić za hrvatski i latinski jezik, učitelj Lazar Pejić za zemljopis, matematiku, fiziku, prirodopis i krasnopis, učitelj Dušan Troboz za njemački, francuski i krasnopis, učitelj Antun Cividini za matematiku, fiziku, kemiju i geometriju, učitelj Vilko Mahorić za njemački, zemljopis i povijest, učitelj Dušan Branković za mjerstvo, mjerstveno i prostorno risanje, te svećenik Zlatko Kolander za rimokatolički vjeronauk i rabin Simon Hessel za mojsijevski vjeronauk. Postojali su još i relativno obligatni i neobligatni predmeti, a njih su predavali: prof. Vjekoslav Pacher grčki jezik, Vilko Mahorić gimnastiku, Tomo Šestak pjevanje i Marijana Jemrić ručni rad za učenice. Školski podvornik bio je tada Đuro Kramarić.³⁰

Idućih godina nastavnički zbor promijenio je nekoliko nastavnika. Prof. Vjekoslava Pachera na mjestu upravitelja zamjenjuje školske godine 1909/10. prof. Milan Krasović, a iduće godine njega nasljeđuje na ovoj dužnosti prof. Stjepan Horvatić. Evo i popisa cjelokupnog zbora za školsku godinu 1909/10.: prof. Stjepan Horvatić, upravitelj i nastavnik za latinski jezik, učitelj Gustav Antolković za risanje i mjerstvo, učitelj Branko Kalinić za matematiku, prirodopis, zem-

Polaganje temeljnog kamena za gimnazijsku zgradu u Koprivnici, koji je položio gradonačelnik Josip Vargović 17. studenog 1907. godine

ljopis i krasnopis, učitelj Dušan Troboz za zemljopis, njemački i francuski, učitelj Vilko Mahorić (na dopustu), učitelj Rudolf Špehar za hrvatski, povijest i krasnopis, učitelj Đuro Kramer za matematiku, fiziku, kemiju i mjerstvo, učitelj Ivan Kolander za njemački, hrvatski i zemljopis, svećenik Zlatko Kolander za rimokatolički vjeronauk, rabin Simon Hessel za mojsijevski vjeronauk i Đorđe Popović, paroh iz Velike Mučne, za pravoslavni vjeronauk. Neobligatne predmete su predavali: Vilko Mahorić gimnastiku, Zlatko Kolander grčki, Tomo Šestak pjevanje i Marijana Jemrić ručni rad za učenice.³¹

Od 1910. do 1912. godine direktorom Krajevske male realne gimnazije u Koprivnici bio je Stjepan Horvatić, a zatim do 1915. Marko Petričević, te od 1915. pa sve do 1924. godine Ivan Stemberger. Evo i kompletnog

popisa učiteljskog zbora iz školske godine 1914/15., dakle s početka prve svjetske ratne kalvarije: prof. Marko Petričević, upravitelj i nastavnik povijesti, prof. Branko Kalinić, matematika i mjerstvo, prof. Dušan Troboz, njemački, učitelj Luka Golub, hrvatski i latinski, učitelj Rudolf Turković, risanje i krasnopis, učitelj Zvonimir Magdić, ze-

mljopis i povijest, učitelj Josip Krušec, hrvatski i njemački, učitelj Đuro Kramer, matematika, Stjepan Haberštok nauk vjere (rimokatolički), Stjepan Vukavić, nauk vjere (pravoslavni), dr. Makso Engel, nauk vjere (mojsijevski), Branko Reš, gimnastika, Franjo Jurković, pjevanje i Marijana Jemrić, ručni rad za učenice.³²

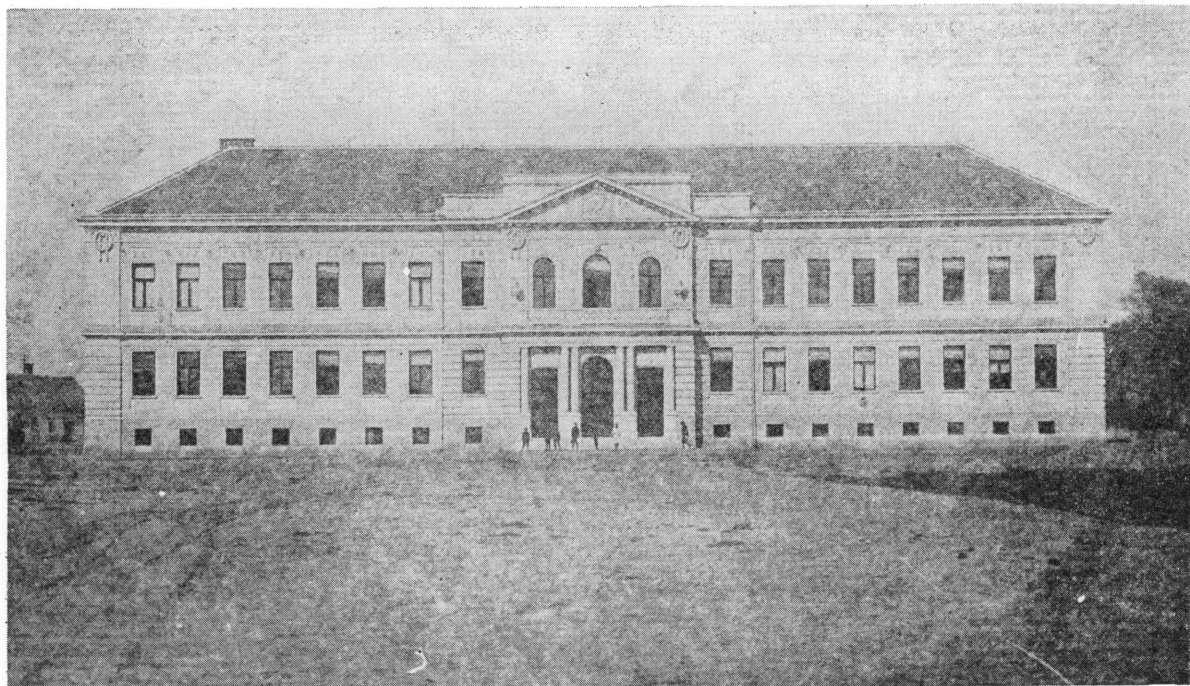
Predmet	Školska godina 1907/8.				Školska godina 1914/15.			
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
Nauk vjere	2	2	2	2	2	2	2	2
Hrvatski jezik	5	4	2	2	4	4	3	2
Njemački jezik	5	4	3	3	4	4	3	3
Zemljopis	2	2	2	2	3	2	2	2
Povijest	—	2	2	2	—	2	2	2
Matematika	4	3	3	3	4	3	3	3
Mjerstvo i mj. mjere	—	3	2	3	1	3	3	3
Prirodopis	2	3	—	—	2	3	—	—
Kemija s mineralog.	—	—	—	2	—	—	—	2
Fizika	—	—	3	2	—	—	3	2
Prostoručno risanje	4	4	4	4	4	4	4	4
Krasnopis	2	1	—	—	2	1	—	—
Latinski jezik	—	—	5	4	—	—	5	5
Francuski jezik	—	—	5	4	—	—	5	5
Grčki jezik	—	—	4	—	—	—	—	—
Mađarski jezik	—	—	—	—	—	—	3	2
Gimnastika za učenike	2	2	2	2	2	2	2	2
Ručni rad za učenice	2	2	2	2	2	2	2	2
Pjevanje	2	2	2	2	2	2	2	2

Tablica 2. Pregled rasporeda sati u sva četiri razreda Kraljevske male realne gimnazije u Koprivnici u školskim godinama 1907/8. i 1914/15.³³

Od 1906. do 1918. godine raspored sati pojedinih predmeta nije se bitnije mijenjao, a »naučna osnova za hrvatsko-slavonske realne gimnazije uređena je prema previšnjemu rješenju od 19. rujna 1894. godine.«³⁴ Kao što je vidljivo iz priložene tablice, koprivnička gimnazija davala je u to vrijeme tipično klasično obrazovanje, u okviru kojeg je velika pozornost poklanjana jezicima i društvenim predmetima, te osobito vjeronauku. Još uvijek je za hrvatske srednje škole u to doba karakteristična težnja prema germanizaciji, pa je njemački jezik obavezan i za njegovo učenje rezervirano je više sati tjedno nego li za materinji hrvatski jezik.

Nastava se, uglavnom, odvijala na tradicionalan način verbalnog prenošenja znanja

od profesora na učenike, a pravila ponašanja učenika bila su vrlo stroga i kruta. Kraljevska mala realna gimnazija u Koprivnici je, ipak, značajnu brigu poklanjala kompletiranju školskih biblioteka i zbirci nastavnih pomagala, a za to su u novoj gimnazijskoj zgradi postojali i razmjerno valjani uvjeti. U prvoj školskoj godini (1906.) učiteljska knjižnica ovog zavoda brojala je svega 141 svezak, da bi se u 1914. godini taj broj povećao na 1041 knjigu. U istom usporednom razdoblju učenička knjižnica porasla je od 142 na 903 sveska. Također su postojale slijedeće nastavne zbirke pomagala: geografskohistorijska, prirodopisna, fizikalna i kemijska zbirka za prostoručno i geometrijsko risanje.³⁵ Grad je uz gimnaziju bio čvrsto

Zgrada koprivničke gimnazije snimljena neposredno nakon otvorenja 1908. godine

vezan, među ostalim, osnivanjem »Društva za potporu siromašnih učenika«, koje je utemeljeno 1909. godine. Članovi-osnivači uplaćivali su u fond ovoga društva po 40, ili 80, ili 100 kruna, a potpomagajući članovi po dvije krune. Do kraja 1917. godine ovo društvo imalo je u svojoj blagajni 5.193 krune i 32 filira prihoda. Uz to, neki građani su besplatno hranili jako siromašne učenike.³⁶

Društveni izvannastavni život učenika i nastavnika bio je u to doba dosta siromašan i jednoličan. Na gimnaziji je sve do prvog svjetskog rata djelovao učenički mješoviti pjevački zbor, kojeg je vodio nadareni gradski kapelnik Tomo Šestak, a nastupao je prigodno na školskim svečanostima. Pred

Prvi svjetski rat postojalo je i skautsko udruženje, dok nekih drugih učeničkih društava uglavnom nije bilo. Školske svečanosti bile su podosta vezane uz crkvene ceremonije, jer je vjera i vjeronauk bio važan sastavni dio nastave (među ostalim, početak i završetak školske godine obilježen je misom i pjevanjem »Te deuma«). Slavili su se i neki državni, odnosno carski blagdani, te dječji dani. Članovi učiteljskog zbora gimnazije podosta su sudjelovali u javnom i kulturnom životu grada i kraja, a osobito u okviru Učiteljskog društva za grad i kotar Koprivnicu (pa tako i u poznatom protestu zbog lošeg položaja prosvjetnih radnika 1911. godine).³⁷

Unutrašnjost nove zgrade koprivničke gimnazije

III.

Nakon Prvog svjetskog rata nastupile su značajne promjene i na koprivničkoj gimnaziji. Prije svega, ovaj zavod prerastao je u potpunu realnu gimnaziju s osam razreda, što je uvjetovalo udvostručenje broja učenika već u prvim poratnim godinama. Ovakvo povećanje zahtijevale su nove ekonomske i demografske prilike grada i Po-dravine. Osim toga, nastupile su gotovo prijelomne promjene u nastavnom programu, te u utjecaju političkih prilika na odgoj mladeži. Nova kapitalistička vlast svim je snagama nastojala da i preko gimnazije djeluje na obrazovanje i odgoj učenika u duhu svojih ciljeva i principa.

Iako se topovi s ratišta praktički još nisu utišali, već u školskoj godini 1918/19. koprivnička gimnazija proširena je i na peti razred, a broj učenika je odmah porastao na 234. Ovo je provedeno odlukom Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske vlade broj 23990 od 18. kolovoza 1918. godine. Na zahtjeve koprivničkih građana, gimnazija je dobila i šesti razred već školske godine 1919/20., a naredbom broj 16097 od 17. svibnja 1920. sedmi i osmi razred u školskoj godini 1920/21., te time postala potpuna realna gimnazija.³⁸ Prema tomu, u ljetnom roku 1921. godine po prvi put se polagao ispit zrelosti.³⁹

Iako je idućih godina broj učenika, a time i nastavnog osoblja, neprestano rastao,

*IV. razred mat. redl. gim. u Koprivnici g 1909. razrednik Krauer.
 učitelji: J. Valinac, Vil. Mahorić, J. Prohor, Hissel, voditelj: M. Pacher, I. Kuntić, A. Antolčić*

Učenci četvrtog razreda koprivničke gimnazije sa svojim profesorima snimljeni 1909. godine

koprivnička gimnazija u nekoliko navrata nalazila se na spisku za ukidanje. Starojugoslavenske vlasti su to objašnjavale nedostatkom financijskih sredstava, pa je redukcija srednjoškolskih ustanova bila stalna pojava. Međutim, do ukidanja gimnazije u Koprivnici ipak nije došlo, što se prije svega ima zahvaliti nastojanjima roditelja učenika i gradskim vlastima. Kritično je bilo 1925. godine, a već iduće godine državne školske vlasti šalju specijalnu komisiju ne bi li u nedostatku školskog prostora i pomagala pronašla razloge za ukidanje koprivničke gimnazije. »Komisija je pregledala zgradu 27. oktobra 1926. i našla da je u Koprivnici puni zavod potreban i s ekonomsko-gospodarskog stanovišta, ali i s kulturno-socijalnog razlo-

ga. Osim toga sama zgrada zajedno sa svojim knjižnicama i zbirkama odgovara potpuno svim zahtjevima jednog punog srednjeg zavoda. K tome je vjerojatno da će gradska općina u razmjerno kratkom roku proširiti zgradu i podići drugi kat i da će se pobrinuti za prikladnu nastambu nastavnika«.⁴⁰

Ipak, 1932. godine došlo je na kratko vrijeme (srećom za školskih praznika) do ukidanja koprivničke gimnazije. Evo o tome vijest iz gimnazijskog izvještaja za školsku godinu 1931/32: »Pri koncu štampanja ovoga izvještaja stigla je odluka Ministarstva prosvjete, odjeljenja za srednju nastavu S. n. br. 18294 od 22. juna 1932. god. ovoga sadržaja: Ministarski savjet na svojoj sjedni-

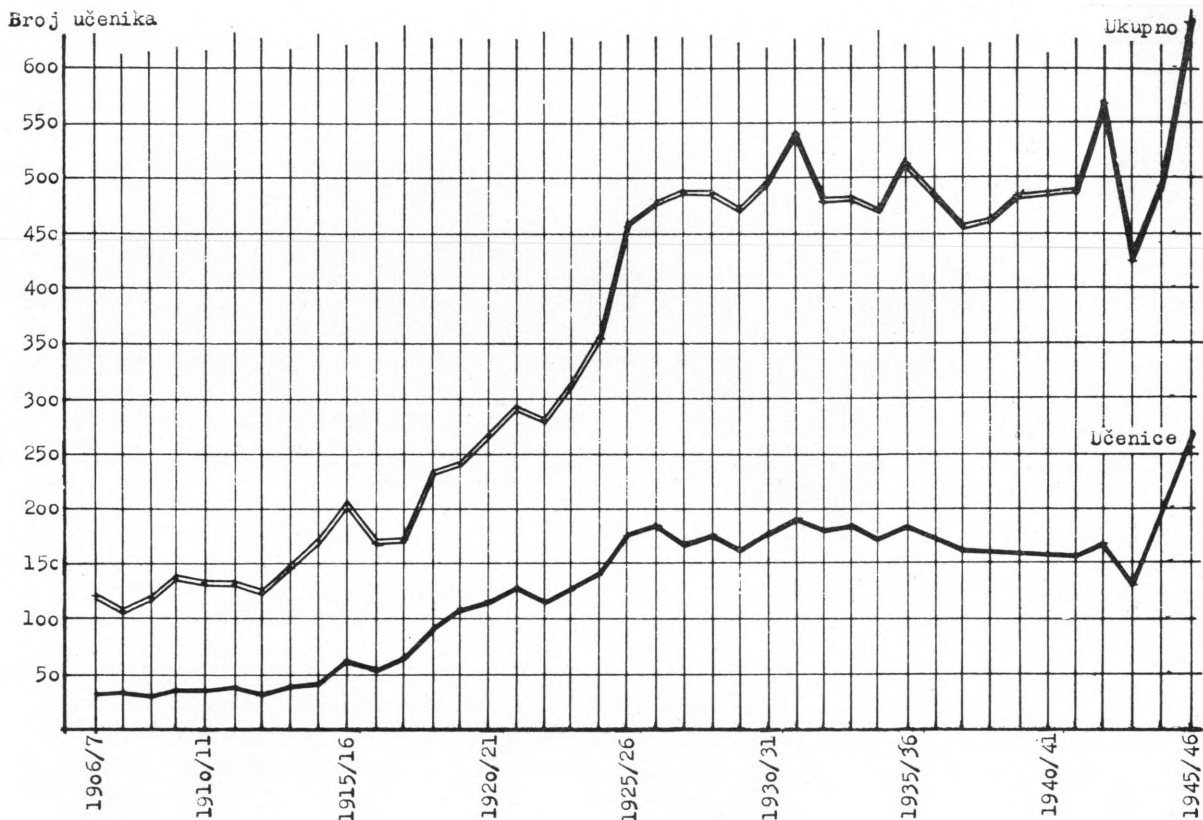
Profesorski zbor koprivničke gimnazije 1914. godine

ci od 17. juna ove godine, a na osnovi paragrafa 22 Finansijskog Zakona za 1932-33 godinu ukinuo je realnu gimnaziju u Koprivnici. Konačno: Ukazom Nj. Vel. Kralja S. n. br. 17325 od 2. juna 1932. god. penzionisani su sa danom 1. jula 1932. god.: Kocijan Ivan, profesor; Babić Bogdan, profesor; Separović Marko, profesor; Malenica Stjepan, profesor i Selec dr. Mijo, profesor.⁴¹

Međutim, razlozi ukidanja koprivničke gimnazije očito nisu bili finansijske, već prvenstveno političke prirode. U gimnazijskom izvještaju o tome nalazimo malo vijesti, ali je činjenica da je već u to doba na koprivničkoj gimnaziji postojao jak otpor starojugoslavenskim vlastima i kralju, pa da je dolazilo i do otvorenih ekscesa. O jed-

nom takvom protestu učenika, prof. Ante Neimarević je zapisao: »Dolazilo je i do atentata na Aleksandrove slike i prilike, jer je upravo kralj bio inicijator i vođa ove antijugoslavenske i antihrvatske politike, pa su tako i đaci koprivničke gimnazije jednog dana po razredima pođerali i iznakazili slike kralja Aleksandra, i eto zbog toga je naša gimnazija bila zatvorena 1932. godine.«⁴²

To se dogodilo u svibnju 1932. godine, a kako piše u školskom izvještaju »14. i 17. maja 1932. na sjednicama Nast. savjeta pretresani su disciplinski prekršaji dvojice učenika IV razreda«. Naravno, nije završilo samo s raspravom na nastavničkom savjetu, pa i ne samo na ispitivanjima lokalne policije, već je »21. juna završio pregledavanje

Grafikon kretanja broja učenika na koprivničkoj gimnaziji od 1906. do 1946. godine

zavoda Min. izaslanik g. Miloš Zečević⁴. Uskoro je donijeta i odluka o ukidanju gimnazije, a u Koprivnici je započela borba da se ta odluka promijeni i ova škola nastavi s radom, jer je zaista bila potrebna Podravini. Gradske vlasti pišu peticije na razne strane, to je glavna tema koprivničkih lokalnih novina ljeti 1932. godine, a posebno deputacija predvođena gradonačelnikom dr. Brankom Švarcom odlazi koncem kolovoza 1932. godine u posebnu deputaciju kralju na Bled. Nakon toga, koprivnička gimnazija je ukazom broj 27397 ponovo otvorena s 1. rujnom 1932. godine, a učenici koji su bili umiješani u spomenute događaje primjerno su kažnjeni.⁴ Naravno, gimnazija je ostala pod oštrom prismotrom policije i njezinih

agenata, pa je napredno djelovanje bilo otežano.

Kao što smo već naveli, broj učenika je otvaranjem novih razreda stalno rastao, tako da se već nakon školske godine 1925/26. ustabilio između 450 i 500 polaznika. S tim u vezi porastao je i broj nastavnog osoblja na tridesetak (što je, zapravo, bilo nedovoljno).

Godina	Muški	Ženski	Ukupno	Nastavnika
1918/19	140	94	234	14
1919/20	136	106	242	14
1920/21	154	116	270	16
1921/22	166	127	293	18
1922/23	166	114	280	19
1923/24	188	125	313	21
1924/25	212	141	353	25
1925/26	280	175	455	25
1926/27	295	181	476	25
1927/28	317	168	485	26
1928/29	309	176	485	27
1929/30	296	169	465	26
1930/31	313	178	491	30
1931/32	349	194	543	33
1932/33	287	185	472	34
1933/34	291	188	479	32
1934/35	292	177	469	28
1935/36	322	188	510	30
1936/37	—	—	481	31
1937/38	292	160	452	32
1938/39	—	—	460	30
1939/40	—	—	480	29
1940/41	—	—	483	28
1941/42	336	152	488	27
1942/43	408	164	572	24
1943/44	295	132	427	18
1944/45	—	—	496	15
1945/46	—	—	643	34

Tablica 3. Kretanje broja učenika i nastavnog osoblja na koprivničkoj gimnaziji od 1918. do 1946. godine⁴⁵

Nastavno osoblje u prvim godinama nakon Prvog svjetskog rata nije bilo brojno, niti s adekvatnim kvalifikacijama. Taj problem bio je dobro prisutan u cijeloj međuratnoj povijesti koprivničke gimnazije. Velik broj učenika dolazio je na jednog nastavnika, znatno više nego bi to današnji standardi dozvolili. U školskoj godini 1918/19., kada je gimnazija proširena na pet razreda, učiteljski zbor sačinjavali su Ivan Stemberger (upravitelj), Dušan Troboz (jezici), Branko Kalinić (matematika, geometrija), Luka Golub (latinski), Branko Kostinčer (zemljopis), Josipa Krušec (hrvatski), Đuro Kramar (matematika, fizika), Stjepan Haberštok (rkt. vjeroučitelj), Arpad Hirschberger (izraelitički vjeroučitelj), Julije Jiroušek (geometrija), Stevan Vuković (pravoslavni vjeroučitelj, grčki), Vjekoslav Gjuric

(higijena), Branko Reš (gimnastika) i Marijana Jemrić (ručni rad za učenice).⁴⁶

Fluktuacija nastavnog kadra bila je idućih godina dosta izražena, ali prostor nam ne dozvoljava da zabilježimo sve promjene. Navedimo da je nastavnički zbor koprivničke gimnazije u školskoj godini 1929/30. radio u slijedećem sastavu: Dragutin Galijan (direktor, prirodopis), prof. Ivan Kocijan (latinski, hrvatski), prof. Vilko Mahorić (zemljopis, povijest), prof. Lujo Šavor (latinski, hrvatski), prof. Ivo Klučka (hrvatski), prof. Leon Matoš (francuski, zemljopis), prof. Josipa Krušec (latinski, hrvatski), prof. Marko Palić (njemački, hrvatski), prof. Bogdan Babić (kemija), prof. Milan Vukelić (matematika, fizika), prof. dr. Mijo Selec (vjeronauk), prof. Stjepan Malenica (latinski), prof. Vjekoslav Eichler (crtanje), dr. Vladimir Mošin (povijest), Vladimir Blašković (prirodopis, zemljopis), Adam Marin (vjeronauk), dr. Julije Makanec (njemački), Alojzije Čudovan (matematika), Ana Dočkal (matematika), Ilija Krutikov (matematika), František Nejedly (učiteljske vještine), Olga Mošin (francuski), dr. Vladimir Halavanja (higijena), Mihovil Kolarić (pjevanje), dr. Izrael Kohn (izraelitički vjeronauk), Marko Samardžija (vjeronauk).⁴⁷

Početak školske godine 1932/33. kao suplent koprivničke gimnazije premješten je iz Valjeva i prof. Ivo Marinković, kasnije narodni heroj. On je unaprijeđen za profesora odlukom S. n. br. 5468 od 23. ožujka 1934. godine. Zbog poznate revolucionarne djelatnosti i hapšenja, Marinković je otpušten iz državne službe odlukom S. n. br. 18825 od 21. svibnja 1935. godine.⁴⁸ Navedimo još sastav nastavničkog zbora u školskoj godini 1937/38.: prof. Dimitrije Petrović (upravitelj, prirodopis, fizika i geografija), prof. Vjekoslav Ajhler (crtanje, geometrijsko crtanje), prof. Adam Marin (pravoslavni vjeronauk), prof. Alojzije Čudovan (matematika, fizika), prof. Ljubomir Serdar (prirodopis, zemljopis), prof. Franjo Dolenc (prirodopis, zemljopis), prof. Zdenko Radoničić (kemija, fizika, matematika), prof. Nikola Kraljić (povijest), prof. Milan Zorčić (povijest, književnost), prof. Božena Radoničić (matematika, fizika), prof. Marija Dolenc (književnost, povijest, hrvatski), prof. dr. Zlatko Švarc (kemija, fizika, matematika), prof. Rudolf

Učenci četvrtog razreda male realne gimnazije u Koprivnici snimljeni zajedno sa svojim profesorima lipnja 1918. godine

Sremec (hrvatski, povijest), prof. Nada Bogdanov (zemljopis i prirodopis), prof. Ivan Carić (latinski, grčki, hrvatski), prof. Marija Veseli (njemački, hrvatski), učitelj Vjera Škof (muzika, pjevanje), suplent Vladimir Blašković (geografija, geologija, botanika), suplent Norbert Žalig (rkt. vjeronauk), suplent Miroslava Rusić (francuski, latinski), suplent Zdenka Kreč (latinski, ruski, hrvatski), suplent Julije Vrbič (francuski, latinski), nastavnik Helena Ogrinec (hrvatski, povijest), nastavnik Mira Kolarec (francuski, hrvatski, ruski), dr. Vladimir Halavanja (medicina), dr. Izrael Kohn (jevrejski vjeronauk), učitelj Joco Kljaić (gimnastika), učiteljica Sofija Cikuša (ručni rad za učenice), Rafael Sirotković (starokatolički vjeronauk), pastor Andrija Liška (evangelistički vjeronauk), te službenici Franjo Vidmajer i Josip Horvat.⁴⁹

Međuratni direktori koprivničke gimnazije bili su: već ranije spomenuti Ivan Stemberger (od 1915. do 1924.), zatim Dragutin Galijan (od 1924. do 1932.), onda kratko vrijeme Matej Potočnjak (od 5. listopada 1932. do 4. veljače 1933.), Nikola Milačić (od 1933. do 1935.), Edo Štefan (od 1935. do 1937.), Dimitrije Petrović (od 1937. do 1940.), Rikard Perković (od 1940. do 19. rujna 1943.), vršilac dužnosti upravitelja Josip Pauković (od 19. rujna 1943. do 4. travnja 1944.), Zlatko Čanić (od 1944. do 1945.), te Vjekoslav Ajhler (od oslobođenja grada do 1947.).⁵⁰

Struktura nastave u koprivničkoj realci nije se u suštini mnogo promijenila u odnosu na austrougarsko razdoblje. I dalje se predaje mnogo sati takozvanih humanističkih predmeta — jezici (latinski 5 i 6 sati tjedno, zatim tu je i njemački, francuski, a hrvatski s manje sati), povijest, zemljopis,

Zgrada koprivničke gimnazije snimljena između dva svjetska rata

krasnopis i drugi predmeti dominiraju, dok se razmjerno manje pozornosti pridaje prirodnim znanostima, iako u tom pravcu ima i nekih pozitivnih zaokreta (osobito nakon svjetske ekonomske krize). Zbog stalne nestašice sredstava i slabe pažnje koju je vlast posvećivala koprivničkoj gimnaziji, predmetne zbirke i kabineti bili su slabo opremljeni (sa zastarjelim učilima), a na školi se nastojala održati »željezna« disciplina i poslušnost. U takvoj situaciji, a i uz nepovoljne prostorne uvjete (jer je sada u isti školski prostor upisano jedamput više učenika), profesori su gajili verbalizam i predavali isključivo »ex cathedra«.

Od školskih zbirki spomenimo najprije knjižnice: nastavnička je 1930. godine brojala 1203 knjige, a učenička 1682 djela. Idućih godina taj se fond knjiga nešto povećao, tako da 1938. godine profesorska knjižnica broji 2191 djelo, a učenička 3192 knjige. Od zbirki za pojedine predmete, ali s vrlo og-

raničenim brojem učila, postojale su uglavnom: prirodopisna, kemijska, fizikalna, geografska, povijesna, risarska i matematsko-geometrijska zbirka.⁵¹ Kasnije, u godinama pred drugi svjetski rat, formirane su još zbirke učila i pomagala za glazbeni odgoj, za tjelesno vježbanje, te za ručni rad učenika. Razmjerno dosta brige posvećivalo se sistematskom praćenju zdravlja učenika, a osobito od 1927. godine kada je izgrađena posebna školska poliklinika. Zapravo, poliklinika je započela s radom najprije u gimnazijskim podrumskim prostorijama, a kasnije je izgrađena posebna zgrada (danas opći odjeli Medicinskog centra na Trgu bratstva i jedinstva).⁵²

Izvannastavna aktivnost učenika (i profesora) bila je razmjerno živa i raznovrsna, pogotovo što se tiče organizacije raznih priredbi, predavanja, ekskurzija i slično. Školske priredbe bile su, uglavnom, ograničene na proslavu sv. Save, Strossmayerov dan,

Maturanti koprivničke gimnazije 1924. godine

Masarykovu proslavu, završnu školsku svečanost (na kraju godine), te eventualnu maturalsku zabavu. Program ovih priredbi bio je dosta raznovrstan, a sastojao se od nastupa školskog pjevačkog zbora, recitatora, nadarenih učenika u sviranju glazbenih instrumenata i slično.⁵³ Inače, prva maturalska zabava organizirana je 16. svibnja 1921. godine, a kasnijih godina održano ih je još nekoliko. Organizirano je, također, velik broj ekskurzija i, osobito, predavanja.⁵⁴

Učenička školska udruženja i društva bila su ponajviše diktirana zahtjevima vlasti, ali je u djelovanju nekih od njih bilo i po-

dosta naprednih strujanja. Naravno, to se ponajprije odnosi na učeničko društvo »Osvit« o kojem će detaljnije biti govora u završnom dijelu ovoga rada. Jedno od prvih udruženja učenika nakon Prvog svjetskog rata bila je Đačka općina, osnovana početkom 1919. godine.⁵⁵ Kasnije je na gimnaziji djelovao čitav spektar raznih učeničkih organizacija: Ferijalni savez osnovan je 1925., Stijeg skauta 1927., Naraštaj i podmladak sokolskog društva Kraljevine Jugoslavije 1929., Podmladak Crvenog križa 1930., Lakoatletska sportska sekcija 1936., Naša krila 1938. godine, itd.⁵⁶ U toku diktature, raspisom

Učenci četvrtog razreda koprivničke gimnazije 1930/31. školske godine

Snbr. 42118 od 24. studenog 1931., učenička udruženja ograničena su jedino na Crveni križ, Ferijalni savez i Sokol Kraljevine Jugoslavije,⁵⁷ ali su učenici našli mogućnosti ipak i za raznovrsnija udruživanja, naročito na planu kulture («Osvit» i slično). Velik utjecaj na povezivanje škole i roditelja, te na potpomaganje siromašnih učenika, imala je Zajednica doma i škole, koja je osnovana u 1929/30. školskoj godini.⁵⁸

IV.

Doprinos učenika i profesora koprivničke gimnazije naprednom međunarodnom pokretu i narodnoj revoluciji vrlo je velik. Na ovom mjestu pokušat ćemo naznačiti tek

dvije značajke tog golemog doprinosa: navešt ćemo osnovne podatke o djelovanju naprednog učeničkog društva «Osvit» između dva svjetska rata, te sabrati imena učenika i profesora koji su surađivali i sudjelovali u narodno-oslobodilačkom pokretu. Naravno, ovaj prikaz temeljit ćemo tek na postojećim dokumentima i pisanoj građi. Međutim, ova tematika zahtijeva i znatno širi pristup, pa je ovo tek naznaka za buduća istraživanja. Zapravo, koprivnička gimnazija po svojoj povijesti, a osobito po doprinosu koji je dala našoj revoluciji, zavređuje zasebnu monografiju. Dakle, prikaz njezine revolucionarne povijesti bit će na ovom mjestu vrlo manjkav i djelomičan s namjerom da potakne daljnja istraživanja.

Prosvjetno društvo »Osvit« na koprivničkoj gimnaziji osnovano je još 1927. godine i to kao literarna družina. Međutim, iste školske godine prestalo je s radom zbog slabe aktivnosti. Do ponovnog aktiviranja društva dolazi u veljači 1930. godine: tada je u nekoliko sekcija društva upisano oko 70 učenica i učenika, a izabran je i privremeni odbor. Dne 15. svibnja 1931. godine poslana su na potvrdu ministarstvu prosvjete i pravila društva »Osvit«. Evo i sastava privremenog odbora iz toga doba: Florijan Kosnica, predsjednik (VIII. a), Stjepan Banek, tajnik (VII. a), Dragutin Kovač, blagajnik (VII. a), te odbornici Matija Markeš (VIII. a), Ivka Muhvić (VII. b), Stjepan Gaži (VII. a), Franjo Šimunić (VI. b), Franjo Posavec (V. b) i Valent Česi (VI. a).⁵⁹

I spomenute godine aktivnost društva nije bila na potrebnoj visini, a do prekretnice dolazi kada se u radu »Osvita« angažirao profesor Ivo Marinković, dakle u razdoblju od 1932. do 1935. godine. »Dolaskom Ive Marinkovića na školi je obnovljeno omladinsko kulturno-umjetničko društvo »Osvit« s literarnom, šahovskom, tamburaškom, diletantskom i turističkom sekcijom. Marinković samoinicijativno preuzima brigu oko rada ovoga društva, odlazi na njegove sastanke, često boravi među učenicima putnicima u prostorijama gdje se oni zadržavaju do dolaska vlaka, pomaže im kod učenja, voli s njima igrati šah — ali uvijek svodi razgovor na aktualne političke probleme. Marinković koristi svaki pogodan momenat da učenicima protumači politička zbivanja kod nas i u svijetu i to na nov, naučan način, sa stanovišta dijalektičkog materijalizma, raskrinkava političku djelatnost domaće buržoazije i ukazuje na neminovnost klasne borbe u svim eksploatatorskim društvima. I na satovima filozofije i historije volio je najdulje zadržavati se baš na onim metodskim jedinicama, gdje je mogao na primjerima pokazati borbu klasa, upozoravajući učenike na njeno postojanje i u ranijim društvenim epohama. Sve ono što nije mogao i nije smio reći na redovnim satovima nadopunjavao je i proširivao predavanjima, referatima i diskusijama na sastancima »Osvita«.⁶⁰

Kratko nakon svojeg dolaska na koprivničku gimnaziju, suplent Ivo Marinković počeo je zdušno raditi na obnovi aktivnosti »Osvita«, jer je tu vidio najveću šansu za

svoje napredno djelovanje kod učenika i preko njih i kod roditelja. U toku studenog 1932. godine počinje obnova rada »Osvita«, i društvo je otada, pa sve do hapšenja prof. Marinkovića i nekoliko učenika 1935. godine, ostvarilo zavidne rezultate. Tada, potkraj 1932. godine, u društvo se upisalo oko 60 učenika, a u privremeni odbor izabrani su: Franjo Novak, predsjednik (VII. b), Franjo Posavec, tajnik, Veljko Milić, knjižničar, te odbornici Ivan Semper, Tomo Cupan, Franjo Jembrek, Stjepan Lovrin, Nada Dolenc i Ljerka Šavor. Društvo je djelovalo preko slijedećih sekcija: literarne, muzičke (Slavko Čelanski i Dragutin Pavlović), šahovske (Radoslav Kamenar) i izletničke (Radivoj Sajvert).⁶¹

Evo što o radu »Osvita« piše u izvještaju Državne realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1933/34.: »Odmah na početku školske godine udruženje je dobilo pravila od Ministarstva prosvjete, te je započelo svoj redoviti rad. Upisalo se 59 članova. Na glavnoj skupštini, održanoj 29. IX. 1933., bio je izabran upravno i nadzorni odbor i povjeren im nadzor i vođenje udruženja. Upravni odbor sačinjavali su, među ostalima, Sabljak Rudolf (VII), Posavec Franjo (VIII b), Navratil Branko (VIII b), Gerovac Ljudevit (VI), Burec Zlata (V); nadzorni odbor: Jembrek Franjo (VIII b) i Lovrin Stjepan (VII). Upravni odbor je izabrao pročelnike i povjerenio im organiziranje sekcija. Najagilnije su bile literarna, glazbena, šahovska i izletnička sekcija. Literarnu sekciju vodio je pročelnik Stjepan Gaži (VIII b) i glazbenu pročelnik Pavlović Dragutin (VII). Na sastancima literarne sekcije raspravljala su se literarna pitanja, iznosili vlastiti literarni radovi učenika i kritikovali nedostaci tih radova. Izabrani radovi literarne sekcije zabilježeni su u »Spomen-knjizi«. Glazbena sekcija izvježbala je više dobrih komada, s kojima je nastupala na sijelima i čajankama »Osvita« i drugih školskih udruženja. Izletnička sekcija priredila je nekoliko uspješnih izleta u bližu okolicu. Udruženje je 24. II 1934. priredilo sijelo s biranim programom. Sijelo je održano s potpunim moralnim i materijalnim uspjehom. Na glavnoj skupštini, održanoj 15. V. 1934., zahvalio se stari odbor, zbog toga što neki njegovi članovi svršavaju školu i izabran je novi upravni i nadzorni odbor za slijedeću školsku godi-

nu: u upravni odbor izabrani su predsjednik Lovreković Ivo (VII), potpredsjednik Dolenc Nada (VII), tajnik Kovač Vladimir (VI), knjižničar Trstenjak Milan (VI), članovi: Janeš Mira (VI), Milić Veljko (VI); u nadzorni odbor Čelanski Slavko (VII) i Fišer Egon (VI).⁶²

Djelovanje »Osvita« na revolucionarnim zasadama, koje je gajio prof. Ivo Marinković, nastavljeno je još aktivnije u školskoj godini 1934/35., a preko učenika napredne ideje šire se u Koprivnici i podravskim selima. Stoga i nije čudno što je 1935. godine i policija doznala za ovu aktivnost, te je prof. Ivo Marinković uhapšen, a nekoliko najaktivnijih učenika izbačeno iz svih srednjih škola u Kraljevini Jugoslaviji (s pravom polaganja privatnih ispita). Naravno, upravo je ovo napredno djelovanje razlog što u službenom izvještaju gimnazije za školsku godinu 1934/35. nema ni slova o djelovanju »Osvita«. Ipak, »Osvit« će ostati kao jedna od svjetlih stranica u povijesti koprivničke gimnazije.⁶³ Kasnije je učeničko društvo »Osvit« opet nastavilo rad, ali više nije bilo prof. Ive Marinkovića, pa je i djelovanje »Osvitaša« bilo svedeno na uobičajenu školsku aktivnost.⁶⁴

Napredno djelovanje Marinkovićevog »Osvita«, kao i snažan utjecaj KPJ i SKOJ-a, te lijevog krila HSS, uvjetovali su na masovno opredjeljenje profesora i učenika koprivničke gimnazije za potpomaganje i sudjelovanje u narodnoj socijalističkoj revoluciji i borbi protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajica. Okupacijom naše zemlje od strane fašista, te osnivanjem takozvane NDH, nastupili su i teški dani za koprivničku gimnaziju, jer je i na ovoj školi započelo sistematsko šikaniranje naprednik učenika i profesora, a osobito Židova i Srba.⁶⁵ Međutim, uporedo s ovim pritiscima, koji su prerastali i u prava zvjerstva, rastao je i otpor okupatoru i domaćim izdajnicima: koprivnička gimnazija postala je u doba rata jedno od značajnih središta djelovanja KPJ i SKOJ-a.

Nemoguće je u ovako kratkom napisu sabrati sva imena i sve akcije, sve sudbine i sva događanja vezana za koprivničke gimnazijalce i njihove profesore u toku Drugog svjetskog rata. Prof. Ante Neimarević pokušao je ovako sabrati doprinos koprivničke gimnazije narodnoj revoluciji: »Kao što

je čitava naša zemlja platila slobodu danom u krvi, tako ga je platila i naša gimnazija. Ustaše su poubijali sedam članova nastavničkog zbora, direktore Dimitrija Petrovića i Rikarda Perkovića, pa profesore Ivu Marinkovića, Adama Marina, Ivana Hiršla, Ljubomira Serdara i Zlatka Švarca. Ova gimnazija dala je domovini heroje: Ivu Marinkovića, Slavišu Vajnera Čiču i Vilima Galjera, brojne prvoborce, među kojima i Milivoja Marijana, dala je za borbu još sedamdesetak mladića i djevojaka. Samo 1943. godine u borbu je otišlo gotovo 60 učenika i učenica i četiri profesora (Marija Veseli, Ljepava Bosiljka, Ivo Vrančić i Ljubomir Serdar). Naša gimnazija ima se čime dičiti.«⁶⁶

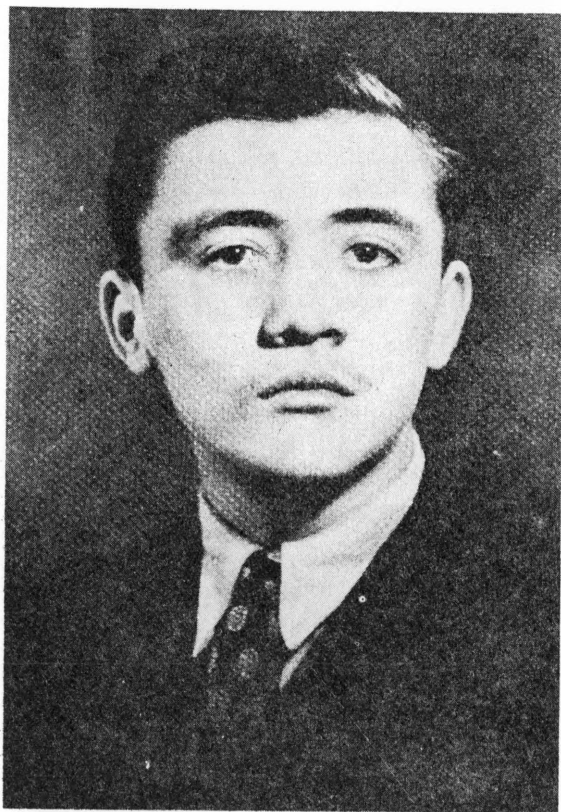
Bila je to jedna revolucionarna mladost, mladost koja je zamijenila mladenačke igre puškom ili ilegalnim akcijama. Tu ratnu mladost plastično je prikazala jedna od sudionica Božena Loborec u romanu »S one strane oblaka« i napisu »Bila jednom jedna mladost«, te drugim člancima objavljenim u časopisima, novinama i godišnjacima.⁶⁷ Koliki je polet i želja za slobodom postojao kod koprivničke gimnazijske omladine, dovoljno govori i proglas s kraja 1943. godine, koji ovdje donosimo u cijelosti.

»Drugarski poziv srednjoškolske omladine Koprivnice. Naš narod borio se kroz vjekove za svoju slobodu. U toj borbi proliveno je mnogo krvi, palo je mnogo mladih života. Vjekovna borba naroda postala je još žešća i krvavija u dvije i pol godine Narodno-oslobodilačke borbe. Borba našeg naroda za slobodu i nezavisnost pobjedonosno se razvija i širi pod rukovodstvom najmilijih prijatelja druga Tita. Sada kad je naša junačka borba oslobodila naš grad Koprivnicu i mi smo u gimnaziji osjetili šta znači sloboda. Sada smo još jače osjetili značenje oslobodilačke borbe svih slobodoljubivih naroda. Nama je još uvijek na srcu slobodarski duh Matije Gupca, Senjskih Uskoka, Matije Ivanića, Braće Radića i mnogih drugih velikana hrvatskoga naroda. Mi rodoljubiva omladina Koprivnice hoćemo da dokažemo svima i svakome da stojimo na braniku slobode i časti hrvatskoga naroda, danas mi nećemo da stanemo po strani ove svete Narodno-oslobodilačke Borbe, jer znamo da ćemo jedino njome izvojsiti slobodu, našem narodu i ljepšu budućnost za našu domovinu. Pomoći ćemo borbu za uni-

štenje njemačkih okupatora i njihovih slugu, ustaša i četnika, koji vrše najstrašnja zvjerstva po našoj domovini, koji ruše kulturu i guše svaku slobodu i naprednu misao. Mi nećemo dopustiti da nam fašistički barbari ruše škole i da ih pretvaraju u karnarne. Mi nećemo da nas odgajaju u fašističkom duhu, da od nas stvaraju krvnike vlastitog našeg naroda. Mi smo ponosno da učestvujemo u Narodno-oslobodilačkoj borbi, jer u njoj očekujemo svoje jedinstvo i bratstvo sa omladinom svih naših naroda. Mi već danas uživamo tekovinu koju je Narodno-oslobodilačka Borba izvojevala, za koju su hiljade i hiljade mladih sinova i kćeri naše drage domovine dali svoje živote. Naša škola nije više mjesto kuda mi dolazimo sa strahom i strepnjom, ona je postala naš dom gdje mi stičemo znanje i kulturu. Naša škola nije više mjesto gdje nam daju lažnu kulturu, krivu nauku, gdje se skriva istina o veličanstvenoj borbi i djelima našeg naroda. Zato ćemo se boriti svim silama da te izvojevane tekovine sačuvamo, i još više ih proširimo. Mi nećemo da se vrati staro stanje protekcija, laži i podvala po našim školama, da se vrati ono doba kad su samo neki mogli da uče, a najširim slojevima naše omladine nije bilo omogućeno da dođu do znanja. Mi nećemo da se vrate u našu zemlju oni koji su zavodili i podržali takav režim, a u najtežim danima su nas ostavili milosti okupatora i pobjegli u London. Mi hoćemo i mi ćemo se boriti za slobodnu demokratsku republiku Hrvatsku, unutar slobodne i demokratske republike Jugoslavije, jer ćemo samo u toj zajednici ostvariti sve težnje nas mladih za kulturom i znanjem i jer će samo u toj zajednici biti nama omladini otvoreni široki putovi u budućnost. Pod rukovodstvom Antifašističkog vijeća i našeg Nacionalnog Komiteta Oslobođenja Jugoslavije naša borba doći će do potpunog cilja. Zato pozivamo sve drugove u svim školama naše zemlje da ostave tamnicu krvnika Pavelića, te da stupe odlučno na stranu Narodno-oslobodilačke Borbe i svojim učešćem pomognu njen što skoriji završetak. To je naša dužnost, to čeka od nas naš napaćeni narod i naša porobljena domovina. Stupajte u borbu da u oružanom bratstvu s omladinom svih naših naroda kujemo naše jedinstvo i stvaramo sretnu sutrašnjicu za nas i naše narode. Nećemo

kralja i monarhiju! Hoćemo demokratsku republiku Hrvatsku! Da živi Sovjetski savez — naš najveći saveznik! Da živi antifašistički sovjetsko-englesko-američki blok! Da živi oružano jedinstvo omladine svih slavenskih naroda na čelu s herojskom ruskom omladinom! Živjelo oružano bratstvo hrvatske i srpske omladine! Živjela narodna demokratska federativna Jugoslavija! Živio ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije! Živio nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije! Živio drug Tito maršal Jugoslavije! Smrt fašizmu — sloboda narodu! Omladina realne gimnazije u Koprivnici: Ankica Kovačić, Miljenko Šatović, Maila Randić, Josip Bednaić, Slavka Milčić, Slava Jambrešić, Nada Vranko, Ivan Jeri, Darinka Vučković, Vojin Jandrić, Zvonimir Litvan, Desanka Trbojević, Marica Porić, Jovanka Novaković, Jelena Borić, Petar Mamula, Božo Borojević, Viktor Šuler, Željko Jeunikar, Josip Herceg, Anica Vukotić, Ranko Krajnović, Ljerka Šatović, Ivan Smidlechner, Ivan Bardek, Krešimir Švarc, Tatjana Matijaš, Zlatko Rukavina, Majda Košak, Milan Kerovec, Antun Sabo, Nikola Rubinić, Miroslav Tremski, Branko Jambrešić, Branko Sever, Pavao Gaži, Branko Trbojević, Boris Bardek, Branko Miljenosić, Vladimir Bardek, Veljko Jandrić, Darinka Miljur, Zorka Dragosavac, Marijan Šnajder, Radovan Cmrk, Ivan Rimunić, Ivan Perošić, Milivoj Popržan, Dušan Dragosavac, Vesna Ravnikar, Jovan Milivojević, Nikola Marović, Zvonko Šabarić, Josip Vranko, Branko Handžek, Zdenko Lukić, Anica Milovanović, Ivan Slukić, Stevan Dobrinić, Gajo Smoljanović, Nevenka Milčić, Nenad Milčić, Boža Sabo, Milan Trbojević, Vera Ljubski, Dragutin Krča, Juraj Duga, Vladimir Petrićec, Darko Mikuličić, Radovan Smoljanović, Dušan Ljuština, Dušan Suznjević, Zdravko Gašparović, Eugen Pinter, Tomo Čoklica, Ivan Golubić, Milan Rupiće, Milan Kovač, Stjepan Zorko, Dušan Gazivoda, Marijan Česi, Velimir Marović, Velimir Petak, Tomislav Krnjak, Ivan Šarić i Franjo Horvat».⁶⁸

Zaista impozantan popis skojevaca i napredne omladine! A u imenicima te školske godine 1943/44. sve je više bilo imena učenica i učenika kod kojih je bilo zapisano lakonski: »Napustio školu«.⁶⁹ To je u najvećem broju slučajeva značilo da je otišao u

Učenik koprivničke gimnazije Bogumil Bogнар, rođen 1926. u Zenici, poginuo u borbama za Čazmu 1943. godine

partizane ili je pak bio uhapšen od strane ustaških vlasti.

Poduži je spisak predratnih i ratnih učenika koprivničke gimnazije koji su pali kao žrtve fašističkog terora ili kao borci protiv fašizma. Potpuni takav spisak vrlo je teško sastaviti, pa je ovo tek pokušaj da se na temelju raspoložive građe na jednom mjestu objave imena ubijenih i poginulih gimnazijalaca i njihovih profesora: Aržišnik Vjekoslava, Badalin Branko, Barberić Đuro, Barberić Nada, Bardek Beatrica, Bednaić Josip, Bogнар Bogumil, Čenić Čedo, Dragosavac Dušan, Doleneć Mira, Ekschtein Ivan, Eisenstädter David, Eisenstädter Vlatko, Esapović Jelena, Finci Aron, Grgorinić Vjekoslav, Gross Đuro, Gross Željko, Galjer Vilim, Goldschmidt Evica, Goldschmidt Vlasta, Haberštok Zdravko, Handler Irma, Hiršl Ivan,

Hirschmann Eva, Hirschler Zlata, Jambrešić Branko, Jeunikar Želimir, Kohn Genia, Kohn Marko, Kovač Milan, Kovaček Marijan, dr. Kohn Izrael, Koliman Vilko, Kelbl Zvonimir, Löwy Robert, Ljuština Dušan, Marić Verica, Marin Adam, Marinković Ivo, Mar+inušić Viktor, Milčić Nenad, Milivoj Marijan, Nemet Zlatko, Pavičić Eshil, Pavlič Alojzije, Popržan Milivoj, Perković Rikard, Petrović Dimitrije, Pankarić Mirko, Rosenberg Željko, Rosenberger Josefina, dr. Rušak Božidar, Sestrić Marcel, Sever Branko, Schlesinger Vera, Smoljanović Radovan, Spiegler Žiga, Stern David, Sokolović Blanka, Serdar Ljubo, Sonenbad Aleksandar, dr. Švarc Zlatko, Toplak Lovro, Vajner Slaviša Čiča, Würzburger Zvonko i Würzburger Branko.⁷⁰

Velik broj koprivničkih gimnazijalaca i njihovih profesora potpomagao je narodno-oslobodilačku borbu ili u njoj izravno sudjelovao. Najveći broj gimnazijalaca pristupio je u partizanske redove potkraj 1943. godine, nakon prvog oslobođenja Koprivnice. Ovdje donosimo spisak preživjelih gimnazijalaca i profesora koji su sudjelovali u NOB-u, s napomenom da popis nije kompletan i definitivn, ali može poslužiti kao polazna osnovica za buduća istraživanja: Androlić Anica, Androlić Ivan, Aušperger Ivan, Ban Zdravko, Bardek Boris, Bardek Ivan, Bardek Vladimir, Bilić Branko, Borić Jelena, Bosančić Vladimir, Brkanović Dimitrije, Bukovčan Josip, Bodovinac Milan, Ciganović Čedomir, Čoklica Tomo, Dobrinić Miloš, Dubravec Zvonimir, Filipčić Franjo, Gazivoda Branko, Gaži Pavle, Djindjić Đuro, Hajzler Dragutin, Herceg Josip, Jandrić Veljko, Jandrić Vojin, Jeri Ivan, Kadija Vladimir, Kalanj Đuro, Kolarić Radoslav, Kolarić Velimir, Kudumija Mato, Kapusta Stjepan, Kloc Petar, Kraševac Branko, Krča Dragutin, Krneta Petar, Kraljić Ivan, Kučanda Zdravko, Litvan Zvonko, Loborec Božena, Loborec Želimir, Ljubski Vjera, Ljepava Bosiljka, Madjerić Milica, Matijaš Nataša, Matijaš Tatjana, Mikulčić Darko, Milčić Nevenka, Milčić Savka, Milojević Jovan, Miljur Darinka, Novak Dragutin, Petković Vladoje, Pavković Viktor, Pavlek Pavao, Pavlič Pavao, Peršinović Petar, Petrićec Vladimir, Petrićević Josip, Petrović Dušanka, Petrović Milenko, Petrović Zvonimir, Petak Franjo, Pintar Baltazar, Povijač Ivan, Ravnikar

Vesna, Rubinić Dušan, Rukavina Zlatko, Sabo Antun, Sabo Božica, Sokolović Blanka, Sužnjević Čedomir, Šatović Ljerka, Šajer Nada, Široki Ivan, Špigler Vlasta, Špigler Teodor, Šimatović Slavko, Škorjanec Štefanija, Štok Dragica, Švarc Krešimir, Takač Blanka, Takač Đurđica, Trbojević Branko, Trbojević Desanka, Trbojević Milan, Tremski Miroslav, Vučković Darinka, Veseli Maja, Vrančić Ivan, Vlahović Dragutin, Vranko Andrija, Vranko Josip, Vranko Nada, Vondraček Miljenko, Vondraček Mirjana, Vukotić Anka, Vukotić Ruža, Zolić Ranko i drugi. Valja još navesti da su u ustaškom zatvoru (uglavnom 1944.) bili još i Bruketa Nada, Dolenc Željko, Josip Herceg, Slava Jambrešić, Zvonimir Kelbl, Milan Kerovec, Ljubica Kelemen, Anka Kovačić, Mikulec Vladimir, Nada Maras, Novaković Jovanka, Pal Ivan, Randić Maila, Trbojević Desanka, Miculinić Boris, Vinković Blaženka, Vresk Marijana, Zuber Nada i drugi, dok je na prisilni rad u njemačke logore odveden Branko Gringold.⁷¹

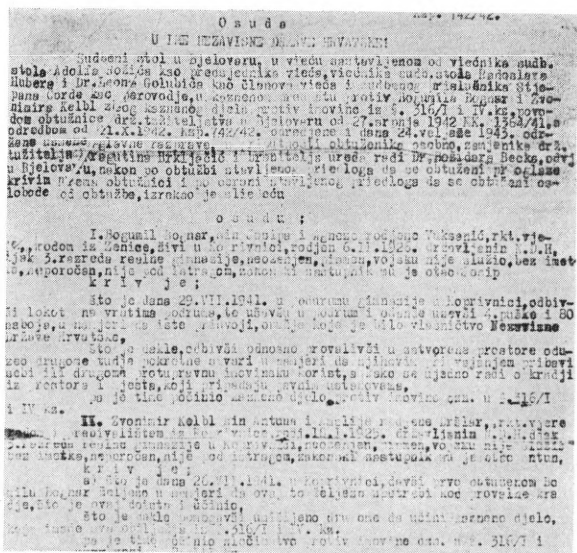
I koprivnički gimnazijalci, zajedno sa svojim napredno orijentiranim profesorima, utirali su teški put prema današnjici. Oni su ostali svijetle točke u povijesti podravskog školstva, a sjećat će ih se generacije. Poginulim i ubijenim učenicima podignuta je 4. srpnja 1959. godine spomen-ploča na staroj gimnazijskoj zgradi, isto tako i Beatrici Bardek (29. studenog 1949.), Milivoju Marijanu u Javorovcu (1954. i 1977.), Ivi Markoviću postavljena je bista pred tadašnjom novom gimnazijskom zgradom u Koprivnici, a neke koprivničke ulice nose imena ovih mladih revolucionara.

Ovaj kratki vremeplov o koprivničkoj gimnaziji završimo s citatom iz »Podravske novine« izašlih neposredno nakon oslobođenja od fašizma: »Oluja ratnih strahota teško je potresla i dušu naše djece i lišila ju onih sunčanih dana bez kojih se najdraže doba mladosti ni zamisliti ne može. Što više i mnogu našu djecu koja nisu htjela služiti neprijatelju, izravno je pogodio bijes okrutnog okupatora i domaćih izdajnika, koji su je bezobzirno zatvarali, mučili, ubijali.«⁷²

Koprivnička gimnazija i srednje školstvo doživjeli su svoj pravi procvat u slobodnoj zemlji.

Profesori koprivničke gimnazije Ljubo Serdar i Ivica Hiršl, koji su dali živote za slobodu

Faksimil osude Sudbenog stola u Bjelovaru od 31. svibnja 1943. zbog provale Bogumila Bognara u podrum koprivničke gimnazije 29. srpnja 1941., odakle je ukrao četiri puške i 80 metaka

Izvori i literatura:

1. Dokumentacija Muzeja grada Koprivnice;
2. Dokumentacija Historijskog arhiva Varaždin, Arhiv grada Koprivnice;
3. Kanonske vizitacije komarničkog arhiđakonata, Nadbiskupski arhiv Zagreb;
4. Arhiva pok. dr. Leandera Brozovića, Koprivnica;
5. Arhiva Školskog centra Koprivnica, dio koji se odnosi na stariju povijest gimnazije;
6. Jovo Rojčević: Ivo Marinković u sjećanjima svojih učenika, Podravski zbornik, Koprivnica 1976.;
7. Krešimir Šaloman: Narodni heroj Vilim Galjer, Podravski zbornik, Koprivnica 1976.;
8. Franjo Horvatić: Milivoj Marijan — revolucionar i borac, Podravski zbornik, Koprivnica 1977.;
9. Božena Lober: Bila jednom jedna mladost, Podravski zbornik, Koprivnica 1977.;
10. Božena Lober: S one strane oblaka, Zagreb 1979.;
11. Izvještaji koprivničke gimnazije od školske

- godine 1906/7. do 1943/44., Muzej grada Koprivnice;
12. Sonja Kolar — Franjo Horvatić: Osvrt na historijska zbivanja, šapirografirano, Koprivnica 1969.;
 13. Dragutin Feletar: Podravina, Koprivnica 1973.;
 14. Zbornik narodnih heroja Jugoslavije, Beograd 1957.;
 15. Anton Cuvaj: Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas, Zagreb 1910—13.;
 16. Dr. Zvonimir Vargović: Koprivničani na varaždinskoj gimnaziji, Podravske novine, 8. i 15. IV. 1939.;
 17. Krešimir Filić: Glazbeni život Varaždina, Varaždin 1973.;
 18. Paškal Cvekan: Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici, Koprivnica 1975.;
 19. Rudolf Horvat: Poviest slobodnog i kraljevskog grada Koprivnice, Zagreb 1943.;
 20. Mate Sude-ta: Povijesni podaci o postanku i razvitku osnovne škole u Koprivnici, Podravske novine, brojevi od 17. do 51. 1931. i od 1 do 14 1932.;
 21. Dragutin Feletar: Glazbeni život Koprivnice, Koprivnica 1977.;
 22. Franković: Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj, Zagreb 1958.;
 23. Kvirin Vidačić: Povijest Križevaca, Križevci 1886.;
 24. Ante Neimarević: Kratki historijat koprivničke gimnazije, rukopis u arhivu školskog centra Koprivnica;
 25. Ante Neimarević: Iz historijata koprivničke gimnazije, Glas Podravine, 1. V. 1957.;
 26. Naš narod i naša gimnazija, Podravske novine, 25. VI. 1932.;
 27. Nastavnici naše gimnazije, Podravske novine, 24. IX. 1932.;
 28. Poliklinika na državnoj realnoj gimnaziji, Koprivničke novine, 9. X. 1927.;
 29. Svečano otvorenje naše poliklinike, Koprivnički Hrvat, 17. III. 1928.;
 30. Ante Neimarević: Koprivnička gimnazija u prošlosti, Glas Podravine, 14. II. 1959.;
 31. Ivo Marinković — naš profesor i heroj revolucije, Osvit, lipanj 1964.;
 32. Za slobodu, Zagreb 1955.;
 33. Ante Neimarević: Prinos koprivničke gimnazije NOB-i, Glas Podravine 7. XI. 1958.;
 34. Vilko Štimac: Pedeseta godišnjica koprivničke gimnazije, Glas Podravine, 1. V. 1956.;
 35. Ante Neimarević: Pismo iz gimnazije, Glas Podravine, 9. V. 1959.;
 36. Ante Neimarević: Pali borci i fašističke žrtve s naše gimnazije, Glas Podravine, 4. VII. 1958.;
 37. Mato Kudumija: Sjećanje na Ivu Marinkovića, Osvit, prosinac 1953.;
 38. Mirjana Vondraček: Profesor Ljubo Serdar, Osvit, prosinac 1953.;
 39. Zlatica Šegrec: Branko Jambrešić, Osvit, prosinac 1953.;
 40. Dorica Turko-vić: Milivoj Poprzan, Osvit, prosinac 1953.;

41. Vlasta Kožić: Marcel Sestrić, Osvit, prosinac 1953.; 42. Ana Vedriš: Božidar Rušak, Osvit, prosinac 1953.; 43. Smiljka Rašan: Zdravko Haberštok, Osvit, prosinac 1953.; 44. Bogumil Bognar, Osvit, lipanj 1961.; 45. Realna gimnazija u Koprivnici, Podravske novine, 22. IX. 1945.; 46. Ivan Medved: Majalis u Koprivnici pred pola stoljeća, Podravske novine, 16. V. 1931.; 47. Ženska stručna škola, Hrvatska podravska straža, 1. VII. 1911.; 48. Iz naše gimnazije, Hrvatska podravska straža, 4. II. 1911.; 49. Izvanredna skupština učiteljskog društva, Hrvatska podravska straža, 8. IV. 1911.; 50. Ante Neimarević: Još jedno ime na spomen-ploči, Glas Podravine, 23. V. 1959.; 51. Ante Neimarević: Zajedničku grobnicu pokrio je snijeg, Glas Podravine, 14. II. 1959.; 52. Ante Neimarević: Naša gimnazija u prošlosti, Glas Podravine, 17. I. 1959.; 53. Ante Neimarević: Iz prošlosti koprivničke gimnazije, Glas Podravine, 9. II. 1957.; 54. Ante Neimarević: O pedesetoj godišnjici koprivničke gimnazije, Glas Podravine, 15. XII. 1956.; 55. Osnovana đačka općina na gimnaziji, Demokrat, 30. III. 1919.; 56. K pokretu na srednjoškolske omladine, Demokrat, 2. III. 1919.; 57. Reforma srednjih škola, Demokrat, 4. V. 1919.; 58. Što je s proširenjem realne gimnazije?, Demokrat, 25. V. 1919.; 59. Naša gimnazijska omladina, Demokrat, 2. V. 1920.; 60. Opstanak i potrebe naše gimnazije, Podravske novine, 10. V. 1930.; 61. Upisivanje u koprivničku gimnaziju nije ograničeno, Podravske novine, 5. IX. 1930.; 62. Pitanje povećanja gimnazijske zgrade, Podravske novine, 27. IX. 1930.; 63. Proširenje naše gimnazije, Podravske novine, 17. I. 1931.; 64. Uz današnju maturalnu predstavu, Podravske novine, 14. III. 1931.; 65. Završetak prvog polugodišta u državnoj realnoj gimnaziji u Koprivnici, Podravske novine, 25. XII. 1931.; 66. Ukidanje srednjih škola, Podravske novine, 12. III. 1932.; 67. Muzička priredba učenika državne realne gimnazije u Koprivnici, Podravske novine, 21. V. 1932.; 68. Izložba učeničkih radova u realnoj gimnaziji, Podravske novine, 11. VI. 1932.; 69. Naša gimnazija je — ukinuta!, Podravske novine, 2. VII. 1932.; 70. Deputacija građana koprivničkih i pučanstva okolice, Podravske novine, 16. VII. 1932.; 71. Povodom uspostave naše gimnazije, Podravske novine, 3. IX

1932.; 72. Gimnazijska izložba, Podravske novine, 2. VI. 1934.; 73. Godišnja skupština Zajednice doma i škole, Podravske novine, 10. XI. 1934.; 74. Dušan Ožegović: Roditeljski sastanak na gimnaziji, Podravske novine, 1. III. 1936.; 75. Cross-country srednjoškolaca u Koprivnici, Podravske novine, 12. IV. 1936.; 76. Dušan Ožegović: Uoči svršetka školske godine, Podravske novine, 14. V. 1938.; 77. Prosvjetni sastanak zbog nadogradnje i preuređenja realne gimnazije, Podravske novine, 18. I. 1941.; 78. Gimnazijski internat u Koprivnici otvorit će se 3. studenog 1945., Podravske novine, 27. X. 1945.; 79. Pitanje naše gimnazije, Hrvatsko kolo, 1. X. 1927.; 80. Povučena uredba o redukciji gimnazija, Hrvatsko kolo, 8. X. 1927.; 81. Sa naše gimnazije, Podravski glasnik, 12. II. 1921.; 82. Prvi maturalni ispiti na našoj gimnaziji, Podravski glasnik, 19. VI. 1921.; 83. Državna realna gimnazija, Koprivničke novine, 13. VIII. 1927.; 84. Državna realna gimnazija, Koprivničke novine, 7. I. 1928.; 85. Mate Sudeta: Iz povijesti koprivničkih škola, Koprivničke novine, 22. VIII. 1926.; 86. U očekivanju prve klasifikacije na našoj gimnaziji, Koprivnički Hrvat, 29. XI. 1930.; 87. Nakon ukinuća naše gimnazije, Koprivnički Hrvat, 2. VII. 1932.

Bilješke

¹ »Koprivnicu (samostan) osnovao je 1292. Henrik ban Slavonije, a oko 1372. obnovila kraljica Elizabeta«. Paškal Cvekan: Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici, 1675—1975, Koprivnica 1975., str. 4. Zanimljivo je pripomenuti da Cuvaj kao godinu osnutka koprivničkog franjevačkog samostana navodi 1290. Antun Cuvaj: Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas, Zagreb 1910—13., svezak I., str. 76

² Ove koprivničke studente u Beču Cuvaj spominje od 1949. godine. Cuvaj, o. c., svezak I., str. 143—144. On također navodi da se prve javne pučke škole u nas javljaju već za kraljeva od 1382. do 1527. godine. Cuvaj, o. c., svezak I., str. 116

³ O tome priča Tomo pl. Natulija, star 77 godina, a njegova izjava bila je zabilježena 31. III. 1660. godine. O tome piše i Rudolf Horvat u knjizi »Povijest Koprivnice« (Zagreb 1943., str. 182): »Kraj župnog dvora bijaše tada i škola (schola trivialis), te su obje zgrade bile veoma stare«. Vijest prenosi i plodni istraživač povijesti podravskog školstva Mate Sudeta (Povijesni podaci o postanku i razvitku osnovne škole u Koprivnici, Podravske novine, veći dio brojeva od 17 do 51 iz 1931. i od 1 do 14 broja iz 1932. godini).

⁴ Visitationes de Camarcha, I., p. 87

⁵ Vis. Camac., I., p. 31. Inače, Leander Brozović navodi da u jednom računu od 21. III. 1648. godine spominje školnik (Prothocolum Civitatis Kapronceum, str. 27). Još prije, 27. XII. 1612., ima vjerojatnosti da je u Koprivnici učiteljem bio izvjesni Stephanus Werbsky (Povijesni spomenici Zagreba, svezak 17, str. 340)

⁶ Cvekan, o. c., str. 31 i 32; Cuvaj, o. c., str. 62, svezak II.

⁷ Cuvaj, o. c., svezak I., str. 402

⁸ Godine 1786. spominje se, primjerice, da je škola bila u dvije sobe gradske vijećnice (kasnije sud, danas Muzej grada)

⁹ Iz prošlosti naše škole, Izvješće opće pučke škole u Koprivnici za školsku godinu 1897/98., arhiva MGK (Muzeja grada Koprivnice)

¹⁰ Cuvaj, o. c., svezak IV., str. 84

¹¹ Prvo godišnje izvješće potpune glavne dječjačke i tri-vijalne djevojačke učionice u Koprivnici na koncu školske godine 1858., MGK; Sudeta, o. c., str. 29—32; Feletar: Podravina, Koprivnica 1973., str. 195

¹² Mirko Androić: Godina 1872. — godina osnutka triju koprivničkih štedionica, rukopis u Historijskom arhivu Varaždin, str. 14

¹³ Detaljno o djelovanju Tome Sestaka u knjizi Dragutina Feletara: Glazbeni život Koprivnice, Koprivnica 1977.

¹⁴ Izvješće pučke škole u Koprivnici za školsku godinu 1886/76., MGK

¹⁵ Izvješće pučke škole u Koprivnici za školsku godinu 1891/92., MGK

¹⁶ Franković: Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj, Zagreb, 1958., str. 161—166; Cuvaj, o. c., svezak VIII., str. 1

¹⁷ Cuvaj, o. c., sv. XI., str. 85. Rješenje o osnivanju br. 12519

¹⁸ Krešimir Filić: Glazbeni život Varaždina, Varaždin 1973., str. 37 i 38; Zvonimir Vargović donosi oveci spisak koprivničkih đaka na varaždinskoj gimnaziji od 1854. do 1902. godine, Z. Vargović: Koprivničani na varaždinskoj gimnaziji, Podravske novine, 8. i 15. IV 1939.

¹⁹ Kvirin Vidačić: Povijest Križevaca, Križevci 1886.

²⁰ Cuvaj, o. c., sv. I., str. 346

²¹ Školske godine 1901/2. upravitelj je bio Mijo Židovec, a 1904/5. Mirko Petras. Izvještaji pučke škole za spomenute 1886/87., MGK

²² Odluku je potpisao predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu dr. Milan Rojc, a nosi broj II-2419/2. Kratka pregledna historija realne gimnazije u Koprivnici, tiskano u Izvještaju gimnazije za 1929/30. školsku godinu, str. 9. S druge strane, Cuvaj navodi da je Mala realna gimnazija u Koprivnici osnovana naredbom Kraljevske zemaljske vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu od lipnja 1907. godine, broj 12863

²³ Kratka pregledna historija... o. c., str. 10

²⁴ Sjednici od 23. kolovoza 1906. godine prisustvovao je kao poslanik Kraljevske zemaljske vlade Franjo Krema, a ispred gradske općine načelnik Josip Vargović, te bjelovarsko-križevačke županije Mirko Lugarić. U prihvaćenim pravilima izgradnje gimnazijske zgrade, među ostalim, piše: »Zgrada realne gimnazije ima biti i ostati vlasništvo gradske općine Koprivnica, koja će je sama o svom trošku i

izdržavati, ali je ustupa za upotrebljavanje zemaljskoj vladi za potrebe male realne gimnazije, koja će biti zemaljski državni zavod« (član 10). Ante Neimarević: Kratki historijat koprivničke gimnazije, rukopis u arhivi Školskog centra Koprivnica, str. 3

²⁵ Svečanostima predaje zgrade na korištenje (danas I. osnovna škola) prisustvovao je, uz bana Raucha, 15. rujna 1908. godine i veliki župan Teodor Georgijević, nadzornik za srednje škole Franjo Krema, savjetnik Dragan Vitez Trnski, nadinženjer Albert Svarc i druge ličnosti toga doba. Kratka pregledna historija... o. c., str. 11

²⁶ Neimarević, o. c., str. 3. Kratka pregledna historija... o. c., str. 11

²⁷ Izvješće Kraljevske male realne gimnazije Koprivnica od 1906. do 1918. godine, MGK; Kratka pregledna historija... S. c., str. 11—13

²⁸ Izvještaj Privremene male realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1907/8., str. 40—42

²⁹ Izvještaj Kraljevske male realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1910/11., str. 68—70

³⁰ Izvještaj za 1907/8., o. c., str. 18—19

³¹ Izvještaj za 1910/11., str. 28—29

³² Izvještaj za 1914/15., MGK

³³ Iz izvještaja za 1907/8. i 1914/15., MGK

³⁴ Izvještaj za 1907/8., str. 1

³⁵ Prema izvještajima za 1906/7. i 1914/15., MGK

³⁶ Ante Neimarević: Iz historijata koprivničke gimnazije, Glas Podravine, I. V. 1957.

³⁷ Koprivnički učitelji održali su 6. travnja 1911. protestnu izvanrednu skupštinu u povodu odgode i neprihvatanja osnove o uređenju učiteljskih beriva od strane Sabora. Evo nekih zaključaka s te skupštine: »1. Ne prima se s ni jedne strane prigodničkih hvala, koje nemaju druge svrhe nego bacanje pijeska u oči; s druge strane s indignacijom odbijamo najnovije grube pogrdne škole i školarstva od pojedinaca i zakonodavnog tijela; kao da pravne i materijalne odnose treba urediti ne zbog važnosti same stvari, nego zbog toga što su učitelji goli i gladni (...) 3. Sve dotle dok se očituje ovakvo shvaćanje važnosti škole, poziva se učiteljstvo da uskraćuje svako sudjelovanje u pravcu svakog kulturnog i humanitarnog djelovanja. 4. Svaki školski rad u izvanškolsko vrijeme se napušta, a početkom buduće školske godine da se ne uzimlje više od 80 đaka na jednu osobu. 5. Pozivlje se učiteljstvo da po mogućnosti napušta nezahvalno učiteljsko zvanje, te uznastoji odgovoriti svakoga mladića ili djevojku koji bi se htjeli posvetiti učiteljskom pozivu«. Podravska hrvatska straža, Koprivnica, 8. travnja 1911. U istim novinama od 29. travnja 1911. učitelji su pozvali kolege na masovni odlazak u Zagreb na protestnu skupštinu 11. svibnja 1911. godine. Međutim, ovaj učiteljski protest donio je slabe praktične rezultate

³⁸ Kratka pregledna historija... o. c., str. 12

³⁹ Pismeni ispit održan je od 11. do 15., a usmeni 23. i 24. lipnja 1921. godine. Ispitu zrelosti pristupilo je osam kandidata, a predsjednik ispitne komisije bio je

sveučilišni profesor Latslav Stjepanek. Prvu maturu tada su položili: Ljudevit Schöntag (odličan), Zlatko Fišer, Julije Handler, Viktor Kovačić i Stjepan Zufika. Neimarević: Kratki historijat... o. c., str. 5

⁴⁰ Kratka pregledna historija... o. c., str. 13. Zanimljivo je spomenuti, dakle, da je ideja o nadogradnji drugog kata gimnazijske zgrade postojala već 1926. godine, ali je realizirana tek 1953.

⁴¹ Izvještaj za 1931/32., str. 59

⁴² Neimarević, o. c., str. 17

⁴³ Izvještaj za 1931/32., str. 9 i 10

⁴⁴ Naš narod i naša gimnazija, Podravske novine, 25. 6. 1932.; Nastavnici naše gimnazije, Podravske novine, 24. IX. 1932.; Neimarević, o. c., str. 14

⁴⁵ Prema godišnjim izvještajima za spomenute godine. Za 1945/46. — Neimarević, o. c., str. 5

⁴⁶ Izvještaj kraljevske male realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1918/19., MGK

⁴⁷ Izvještaj državne realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1929/30., MGK

⁴⁸ Izvještaji za 1932/33., 1933/34. i 1934/35. O djelatnosti prof. Marinkovića kao revolucionara u idućem poglavlju

⁴⁹ Izvještaj za 1937/38., str. 8 — 13

⁵⁰ Iz izvještaja za spomenute godine; Neimarević, o. c., str. 20

⁵¹ Iz izvještaja za 1929/30. i 1937/38.

⁵² Uređenje poliklinike dovršeno je potkraj 1927. a svečano otvorenje obavljeno je sredinom ožujka 1928. godine. Poliklinika na državnoj realnoj gimnaziji, Koprivničke novine, 9. X. 1927.; Svečano otvorenje naše poliklinike, Koprivnički Hrvat, 17. III. 1928. Inače, još prije otvorenja školske poliklinike koprivnički liječnici uglavnom su besplatno liječili gimnazijalce. Od osnivanja poliklinike ovdje su radili dr. Vladimir Halavanja, dr. Mirko Lendvaj i dr. Slavko Hiršler. Neimarević, o. c., str. 9

⁵³ Primjerice, program proslave sv. Save, 21. I. 1930., sastojao se od Brankova kola i himne u izvođenju ženskog učeničkog zbora i prigodnih referata. Strossmayerov dan 4. II. 1930. obilježen je nastupom muškog pjevačkog zbora i recitacijama, a na Masarykovej proslavi 7. III. 1930. nastupio je, među ostalim, i đački gudački kvartet. Najraznovrsnija po programu bila je maturalna zabava 22. III. 1930. — dramski recital »Danak u krvi« Branislava Nušića, zatim koncert muškog zbora, te čitanje pjesama nadarenih učenika i njihovi nastupi na glazbenim instrumentima. Na završnoj školskoj svečanosti održane su 1930. i sletske vježbe gimnastičara. Iz izvještaja za 1929/30., str. 14—16. Na sličan način ove proslave održavane su i ostalih školskih godina

⁵⁴ Ante Neimarević: Koprivnička gimnazija u prošlosti, Glas Podravine, 14. II. 1959. O izboru izvan školskih predavanja i ekskurzijama temeljitije u školskim izvještajima (prostor u ovom članku nam ne dozvoljava opširniju analizu tog segmenta života škole)

⁵⁵ Prvi načelnik Đačke općine bio je učenik Vladimir Blašković, kasnije sveučilišni profesor. Osnovana Đačka općina na gimnaziji, Demokrat, Koprivnica 30. III. 1919.

⁵⁶ Neimarević, o. c., str. 10

⁵⁷ Izvještaji za 1931/32., str. 12

⁵⁸ Zajednica doma i škole osnovana je na koprivničkoj gimnaziji rješenjem Ministarstva prosvjete Snbr. 10987 od 9. svibnja 1930. godine, kada su odobrena njezina pravila (objavljena u izvještaju škole za 1929/30., str. 27—32). Prvi predsjednik bio je gradski sudac Josip Sivoš, potpredsjednik trgovac Mihovil Tomac, tajnik prof. Bogdan Babić, blagajnik prof. Ivo Klučka, a odbornik ratar Josip Subotičanec. Predsjednik nadzornog odbora bio je tadašnji direktor gimnazije Dragutin Galijan. Zajednica je temeljila svoje prihode uglavnom na članarini (šest vrsta članarina). Već 1930. zajednica je primila 33.200, a izdala 13.800 dinara za odijela, cipele i zimske kapute za siromašne učenike. Kasnije su predsjednici bili još Mihovil Tomac, trgovac, te Milan Sulc, kotarski školski nadzornik. U sklopu zajednice djelovali su slijedeći fondovi: Školski fond od taksa privatnih učenika, Fond za muzičko obrazovanje učenika, Fond za fizičko uzgajanje učenika, Fond za zaštićivanje zdravlja učenika i drugi. Ovi fondovi imali su 1930/40. godine 34.500 dinara gotovine. Ante Neimarević: Iz historijata koprivničke gimnazije, Glas Podravine, 1. V. 1957.

⁵⁹ Izvještaj za 1930/31., str. 31

⁶⁰ Ivo Marinković — Naš profesor i heroj revolucije, Osvit, Koprivnica, lipanj 1964., str. 5. O heroju Ivi Marinkoviću izdana je i zasebna monografija u Karlovcu, a o njegovu djelovanju u Koprivnici pisao je opširnije i Podravske zbornik (Jovo Rojčević: Ivo Marinković u sjećanjima svojih učenika, Podravske zbornik 1976., str. 35—40), pa o tome ovom prilikom nećemo navoditi podatke

⁶¹ Izvještaj za 1932/33.

⁶² Izvještaj za 1933/34., str. 24

⁶³ O djelovanju »Osvita« i Ive Marinkovića već je opširno pisano, pa ovdje nije potrebno ponavljati poznate činjenice

⁶⁴ Prosvjetno udruženje »Osvit«, kako se onda zvalo, obnovljeno je opet 1936/37. školske godine. Nadzorni nastavnik bila je Marija Pavičić, a djelovala je literarna, tamburaška, šahovska, pozorišna i sportska sekcija. Pravila društva odobrena su od Ministarstva prosvjete Snbr. 896 od 18. veljače 1937. godine. Predsjednik je bio učenik Zvonimir Šipek, podpredsjednica Ljubica Stefan, tajnik Ivan Restek, blagajnik Stjepan Krčmar, a članovi odbora Oto Gros, Zlata Burec i Stjepan Kolarić. Izvještaj za 1936/37., str. 38. Nadzorni nastavnik »Osvita« u školskoj godini 1937/38. je Marija Dolencec, a predsjednik društva Ivan Restek. Najaktivnija je literarna sekcija. Izvještaj za 1937/38., str. 45 i 46. O »Osvitu« se zadnji put govori u izvještaju za školsku godinu 1939/40. kada djeluju literarna, pozorišna, tamburaška, sportska i šahovska sekcija.

⁶⁵ Ustaše su na gimnaziji uvele svoj red, novi program nastave podređen političkim ciljevima, uslijedile su brze promjene nepoželjnih profesora i slično. U Koprivnici je osim realne gimnazije osnovana i privatna ženska realna gimnazija — Zavod presvetog srca družbe kćeri božje ljubavi — koja je svečano otvorena 11. veljače 1942. godine, čime se još više učvrstio utjecaj klera u odgoju mladih. Koprivnički Hrvat, 7. II. 1942.

⁶⁶ Neimarević, o. c., str. 18

⁶⁷ Božena Loborec: S one strane oblaka, biblioteka »Jelen«, Mladost, Zagreb 1979.; Božena Loborec: Bila jednom jedna mladost, Podravski zbornik 1977., str. 68—76. Tu se govori o sjećanju koprivničkog skojevskog rukovodioca Josipa Hercega

⁶⁸ Dokument se čuva u MGK

⁶⁹ U izvješću gimnazije za 1942/43. školsku godinu piše da su »napustili školu« u I. a razredu tri učenika, u I. b razredu sedam, u I. c razredu tri, u II. a razredu šest, u II. b razredu jedan, u III. b razredu jedan, u IV. a razredu tri, u V. razredu jedan, u VII. razredu jedan i u osmom razredu jedan. U izvješću gimnazije za 1943/44. »napustili su školu«: u I. a razredu 13, u I. b razredu 12, u II. a razredu dva, u II. b razredu 19, u III. a razredu pet, u III. b razredu 10, u IV. a razredu 11, u IV. b razredu četiri, u V. razredu 26, u VI. razredu 16, u VII. razredu 17 i u VIII. razredu devet učenika. Svi su mahom otišli u partizane

⁷⁰ O nabrojenim ubijenim i poginulim učenicima i profesorima koprivničke gimnazije dosada je podosta pisano u novinama i knjigama. Evo glavnih izvora: Zbornik narodnih heroja Jugoslavije, Omladina, Beograd 1957.; Za slobodu, Udruženje učitelja, nastavnika i profesora Hrvatske, Zagreb 1955.; Božena Loborec: Bila jednom jedna mladost, Podravski zbornik 1977.; Ante Neimarević: Prinos koprivničke gimnazije NOB-i, Glas Podravine, 7. XI. 1958.; Dragutin Feletar: Podravina, Koprivnica 1973.; Vilko Štimac: Pedeseta godišnjica koprivničke gimnazije, Glas Podravine 1. V. 1956.; Ante Neimarević: Pismo iz gimnazije, Glas Podravine, 9. V. 1959.; Ante Neimarević: Što je koprivnička

gimnazija dala NOB-i, Glas Podravine, 29. XI. i 6. XII. 1958.; Ante Neimarević: Pali borci i fašističke žrtve s naše gimnazije, Glas Podravine, 4. VII. 1958.; Mato Kudumija: Sjećanje na Ivu Marinkovića, »Osvit«, prosinac 1953.; Mirjana Vondraček: Profesor Ljubo Serdar, »Osvit«, prosinac 1953.; Zlatica Segrec: Branko Jambrešić, Osvit, prosinac 1953.; Dorica Turković: Milivoj Poprzan, Osvit, prosinac 1953.; Vlasta Košić: Marcel Sestrić, Osvit, prosinac 1953.; Ana Vedriš: Božidar Rušak, Osvit, prosinac 1953.; Smiljka Rašan: Zdravko Haberštok, Osvit, prosinac 1953.; Bogumil Bognar, Osvit, lipanj 1961.; Franjo Horvatić: Milivoj Marijan — revolucionar i borac, Podravski zbornik 1977.; itd.

⁷¹ Rekonstruirano, uglavnom, prema članku Ante Neimarevića: Što je koprivnička gimnazija dala NOB-i, Glas Podravine, 29. XI. i 6. XII. 1958.

⁷² Realna gimnazija u Koprivnici, Podravske novine, 22. IX. 1945.